

[3709] – 201

M.A/M.Sc. (Semester – II) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
(2008 Pattern)
DS : 201 – (Compulsory) Peace and Conflict Studies

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

*Note : i) Attempt **all** questions.
ii) Figures to the **right** indicate **full** marks.*

1. Answer **any one** in **500** words : **20**
 - 1) Write an essay on importance of peace and conflict studies in present age.
 - 2) Write an essay on UN role for maintaining international peace and security.
2. Answer **any one** in **500** words : **20**
 - 1) Write an essay on Gandhian approach and its relevance today.
 - 2) Explain in detail about UN system for conflict resolution.
3. Answer **any two** in **250** words each : **20**
 - 1) Explain functional Approaches and Regionalism.
 - 2) Explain Human Security Problems in India.
 - 3) Explain Peace Research and Peace Movements.
 - 4) Explain forms of conflict.
4. Answer **any four** in **100** words : **20**
 - 1) Conflict resolution and conflict management
 - 2) What is peace making ?
 - 3) Comprehensive security
 - 4) Arms control
 - 5) Disarmament
 - 6) Confidence building measures.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

1. **500** शब्दात कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : **20**
 - 1) 'सध्याच्या युगात शांतता आणि संघर्ष अभ्यासाचे महत्व' या विषयावर निबंध लिहा.
 - 2) 'अंतरराष्ट्रीय शांतता आणि सुरक्षिता टिकविण्यासाठी संयुक्त राष्ट्राचे कार्य' या विषयावर निबंध लिहा.
2. **500** शब्दात कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : **20**
 - 1) 'गांधीच्या दृष्टिकोनाचे आजच्या काळात महत्व' या विषयावर निबंध लिहा.
 - 2) 'संघर्ष निवारणासाठी संयुक्त राष्ट्राचे कार्य' यावर निबंध लिहा.
3. **250** शब्दात कोणत्याही **दोन** प्रश्नांची उत्तरे लिहा : **20**
 - 1) विभागीयकरणाचा कार्यात्मक दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
 - 2) भारतातील मानवी सुरक्षेचे प्रश्न स्पष्ट करा.
 - 3) शांतता संशोधन आणि शांतता चळवळ स्पष्ट करा.
 - 4) संघर्षाचे प्रकार स्पष्ट करा.
4. **100** शब्दात कोणत्याही **चार** प्रश्नांची उत्तरे लिहा : **20**
 - 1) संघर्ष निवारण आणि संघर्ष व्यवस्थापन
 - 2) शांतता तयार करणे म्हणजे काय ?
 - 3) सर्व समावेशक सुरक्षा
 - 4) शस्त्र नियंत्रण
 - 5) शस्त्रकपात
 - 6) विश्वास बांधणी प्रक्रिया.

[3709] – 10

M.A./M.Sc. (Part – II) 85 Pattern Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS – 11 : International Humanitarian and Refugee Studies
(Optional Paper)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

*N.B. : i) All questions are **compulsory**.
ii) Figures to the **right** indicate marks.*

1. Answer in **20** words (**Any 10**) : **(2×10=20)**

- 1) Define UNHCR.
- 2) What is meant by 'Humanitarian Practices' ?
- 3) Define 'Fundamental Freedoms'.
- 4) Define 'New International Human Order'.
- 5) What is 'Cultural Rights' ?
- 6) Define the term 'Refugee'.
- 7) Define 'Social Rights'.
- 8) What is 'NCHR' ?
- 9) What is 'Human Rights' ?
- 10) Who can be POW ?
- 11) Define 'Refoulment'.
- 12) What is 'Political Asylum' ?
- 13) Define 'Combatants'.

2. Answer in **50** words (**Any two**) : **(5×2=10)**

- 1) Explain Humanitarian Law.
- 2) Write the basic concept of Human Rights.
- 3) Why chemical warfare is inhuman ?
- 4) Explain about Extradition.

P.T.O.

3. Answer in **150** words (**Any two**) :

(10×2=20)

- 1) Explain about future of refugee rights regime.
- 2) Write the scope of human rights.
- 3) Describe about “Defenceless Victims of War”.
- 4) Explain about structure of UNCHR.

4. Answer in **500** words (**Any two**) :

(15×2=30)

- 1) Today the principles and applications of humanitarian law is perhaps at its most acute ? Discuss.
- 2) “The most embarrassing humiliation of humanity is increasing recruitment of children as an active soldier in irregular army”. Comment.
- 3) Write an essay on an international refugee problem.
- 4) Explain the humanitarian practices adopted by India and Pakistan during 1965 war.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. २० शब्दात उत्तरे द्या (कोणत्याही दहा) :

(२×१०=२०)

- १) यू. एन. एच. सी. आर. व्याख्या द्या.
- २) मानवियतेचा सराव म्हणजे काय ?
- ३) मूलभूत स्वातंत्र्ये व्याख्या द्या.
- ४) नवीन आंतरराष्ट्रीय मानवी व्यवस्था व्याख्या द्या.
- ५) सांस्कृतिक हक्क म्हणजे काय ?
- ६) निर्वासित व्याख्या द्या.
- ७) सामाजिक हक्क व्याख्या द्या.
- ८) एन. सी. एच. आर. म्हणजे काय ?
- ९) मानवी हक्क म्हणजे काय ?

१०) युद्धकैदी कोणाला म्हणता येईल ?

११) रिफुलमेंट व्याख्या द्या.

१२) राजकीय आश्रय म्हणजे काय ?

१३) लढवय्ये व्याख्या द्या.

२. ५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणत्याही दोन) :

(५×२=१०)

१) मानवियतेचा कायदा स्पष्ट करा.

२) मानवी हक्काच्या मूलभूत संकल्पने विषयी लिहा.

३) रासायनिक युद्ध “अमानवीय” का मानण्यात येते ?

४) प्रत्यार्पणा विषयी माहिती द्या.

३. १५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणत्याही दोन) :

(१०×२=२०)

१) रिफ्युजी राईट्स रिजार्ड्स चे भवितव्य स्पष्ट करा.

२) मानवी हक्काची व्याप्ती स्पष्ट करा.

३) “संरक्षणविरहीत युद्धातील बळी” वर्णन करा.

४) यु.एन.सी.एच.आर.ची रचना स्पष्ट करा.

४. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) :

(१५×२=३०)

१) आज मानवियतेचे कायदे आणि तत्वे याची प्रत्यक्षत अमंल बजावणी करणे खूपच क्लीष्ट असे काम आहे ? चर्चा करा.

२) बालकामगाराचा सातत्याने वाढणारा उपयोग हा मानवतेचा अपमान आहे जसे प्रशिक्षित उत्तम सैनिक हा अनियमित सेनादळात भरती होतो त्याप्रमाणेच आपलेमत नोंदवा.

३) आंतरराष्ट्रीय निर्वासितांची समस्या यावर निबंध लिहा.

४) १९६५च्या भारत-पाक युद्धात भारत व पाकिस्तान यांनी केलेल्या मानवियतेच्या (सरावाची) अमंलबजावणी स्पष्ट करा.

[3709] – 306

M.A./M.Sc. (Semester – III) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS – 306 : Defence Journalism
(Optional) (2008 Pattern)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

- N.B. : 1) All questions are compulsory.*
2) Figures to the right indicate full marks.
3) All questions carry equal marks.

1. Answer in **500** words (**any one**) : **20**

Discuss nature and scope of Defence Journalism.

OR

Explain rights and responsibilities of Journalists.

2. Answer in **500** words (**any one**) : **20**

Discuss role of Mass media in society.

OR

Explain types and characteristics of Journalistic writing.

3. Answer in **250** words (**any two**) : **20**

- a) Write a note on the structure of the Defence Establishment in India.
- b) Discuss recent trends in mass media.
- c) Explain professional Journalism.
- d) Describe theory and practice of Journalism.

P.T.O.

4. Answer in **100** words (**any four**) :

20

- a) Code of ethics for media
- b) Cultural imperialism
- c) Challenges of Indian Journalism
- d) Gate keeping
- e) Types of editorials
- f) Characteristics of cinema.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) :

२०

- १) संरक्षण पत्रकारीतेचे स्वरूप व व्याप्तीबाबत चर्चा करा.

किंवा

- २) पत्रकाराचे अधिकार वा जबाबदाऱ्या स्पष्ट करा.

२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) :

२०

- १) समाजातील मासमिडियाच्या भूमिकेबाबत चर्चा करा.

किंवा

- २) पत्रकारीतेच्या लिखाणाबद्दलचे प्रकार व वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) :

२०

- १) भारतातील संरक्षण संस्थांची रचना यावर टिपण लिहा.
- २) मासमिडियातील रिसेंट ट्रेन्ड्सबाबत चर्चा करा.

- ३) “व्यवसायिक पत्रकारीता” स्पष्ट करा.
- ४) पत्रकारीतेची थिअरी आणि प्रॅक्टीस थोडक्यात वर्णन करा.

४. १०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही चार) :

२०

- १) प्रसारमाध्यमांचे कोड आणि ईथिक्स
- २) सांस्कृतिक साम्राज्यवाद
- ३) भारतीय पत्रकारीतेची आव्हाने
- ४) गेट किपींग
- ५) संपादकाचे प्रकार
- ६) सिनेमाची वैशिष्ट्ये

[3709] – 403

M.A./M.Sc. (Semester – IV) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS – 404 : Regional Security in South Asia (2008 Pattern)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

*N.B. : 1) All questions are **compulsory**.
2) Figures to the **right** indicate marks.*

1. Answer **any one** in **500** words : **20**

Examine the foreign and defence policies of Afghanistan.

OR

Explain the meaning of regionalism and write about the problems of SAARC.

2. Answer **any one** in **500** words : **20**

Discuss the external powers influences in the management of regional security issues in South Asia.

OR

Examine the role of Pakistan in South Asian politics and security.

3. Answer **any two** in **250** words : **20**

- a) Evaluate the basic factors which determine foreign policy of China.
- b) Examine problems and issues of South Asian security.
- c) Discuss American security perspective of South Asia.
- d) Write a note on India and South Asia since 1980's.

P.T.O.

4. Write short notes (**any four**) :

20

- a) Role of Bangladesh in SAARC.
- b) Cross Border terrorism in South Asia.
- c) Geo-political importance of Srilanka and security of South-Asia.
- d) Geo-strategic importance of Indian Ocean.
- e) South Asia and Asia Pacific.
- f) Objectives of Nepal Foreign Policy.

मराठी रूपांतर

सचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) :

२०

- १) अफगाणिस्तानचे परराष्ट्र आणि सरक्षण धोरण – परिक्षण करा.
- २) प्रादेशिकवाद म्हणजे काय ते सांगून सार्कच्या समस्याबाबत टिपण लिहा.

२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) :

२०

- १) दक्षिण आशियातील प्रादेशिक सुरक्षेच्या समस्यावर बर्हीगत सत्ताचा असलेल्या प्रभावाबाबत चर्चा करा.
- २) दक्षिण आशियातील राजकारण व सुरक्षेबाबतच्या समस्या मध्ये पाकिस्तानच्या भूमिकेचे परिक्षण करा.

३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) :

२०

- १) चीनचे परराष्ट्र धोरण निर्धारित कारणान्या मूलभूत घटकाचे मूल्यमापन करा.
- २) दक्षिण आशियातील संरक्षण विषयक समस्या व मुद्दे – परिक्षण करा.
- ३) दक्षिण आशिया बाबत अमेरिकन सिक्युरिटी परस्पेक्टिव्ह बाबत चर्चा करा.
- ४) “१९८० नंतरचा भारत आणि दक्षिण आशिया” यावर टिपण लिहा.

४. १०० शब्दात उत्तरे दया (कोणतेही चार) :

२०

- १) बांगला देशा बाबत सार्कची भूमिका
- २) दक्षिण अशियातीक सीमेपली कडील दहशतवाद
- ३) श्रीलंकेचे भूसामरिक महत्व आणि दक्षिण आशियाची सुरक्षा
- ४) हिन्दी महासागराचे भूसामरिक महत्व
- ५) दक्षिण आशिया आणि आशिया पॅसिफीक
- ६) नेपाळच्या परराष्ट्र धोरणाची उद्दिष्टे.

B/1/10/280

[3709] – 404

M.A./M.Sc. (Semester – IV) Examination 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS – 405 : Contemporary Issues in Security Policy
(2008 Pattern) (New)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B : 1) Attempt **all** questions.*

*2) Figures to the **right** indicate **full** marks.*

1. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
 - 1) Write an essay on non strategic issues in South Asia.
 - 2) Write an essay on ‘post cold war and security challenges.
2. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
 - 1) Discuss energy crisis in India and its implication on India’s national security.
 - 2) Discuss cultural issues in India and its impact on India’s national security.
3. Answer in **250** words (**any two**) : **20**
 - 1) Explain Human right issues in India.
 - 2) Explain Gender issues in India.
 - 3) Explain Human security issues in India.
 - 4) Explain cold war.
4. Answer in **100** words (**any four**) : **20**
 - 1) Globalization and security issues.
 - 2) India’s military capability
 - 3) Terrorism
 - 4) India’s internal security issues
 - 5) Comprehensive security
 - 6) Environmental issues.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

१. ५०० शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही १) : २०
- १) दक्षिण आशियातील असामरिक प्रश्ने यावर निबंध लिहा.
 - २) शीतयुद्धोत्तर कालखंडातील सुरक्षेचे प्रश्न यावर निबंध लिहा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही १) : २०
- १) भारतातील उर्जा सुरक्षेचे प्रश्नावर चर्चा करा. भारताच्या राष्ट्रीय सुरक्षेवर त्याचा परिणाम काय आहे यावर चर्चा करा.
 - २) भारताच्या सांस्कृतिक प्रश्नाचे राष्ट्रीय सुरक्षेवर परिणाम यावर चर्चा करा.
३. २५० शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही २) : २०
- १) भारतातील मानवी हक्कांचे प्रश्न – स्पष्ट करा.
 - २) भारतातील लिंगभेद प्रश्न स्पष्ट करा.
 - ३) भारतातील मानवी सुरक्षेचे प्रश्न स्पष्ट करा.
 - ४) शीतयुद्ध स्पष्ट करा.
४. १०० शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही ४) : २०
- १) जागतीकीकरण आणि सुरक्षेचे प्रश्न.
 - २) भारताची लष्करी शक्ती.
 - ३) दहशतवाद
 - ४) भारताची अंतर्गत सुरक्षा.
 - ५) सर्व समावेशक सुरक्षा.
 - ६) वातावरणातील प्रश्ने.

[3709] – 1

M.A./M.Sc. (Part – I) (Old Course) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS-1 : Contemporary Strategy (Compulsory Course)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : Attempt all questions.

I. Answer in **20** words (**any ten**) : **20**

- 1) What is post cold war ?
- 2) What is counter insurgency ?
- 3) What is Insurgency ?
- 4) What is conflict management ?
- 5) What is Peace Research ?
- 6) What is Conflict Resolution ?
- 7) What is low intensity conflict ?
- 8) What is conflict ?
- 9) Define Deterrence.
- 10) What is cold war ?
- 11) What is peace ?
- 12) What is war ?
- 13) What is strategic studies ?

II. Answer in **50** words (**any two**) : **10**

- 1) Explain limited war.
- 2) Explain Guerilla warfare and low intensity operations.
- 3) Explain limited war in the age of globalization.
- 4) Explain use of force.

P.T.O.

III. Answer in **150** words (**any two**) :

20

- 1) Write a detail note on theories and causes of war.
- 2) Write a detail note on relevance of conflict management.
- 3) Write a detail note on peace research in present context.
- 4) Write a detail note on conventional warfare in nuclear age.

IV. Answer in **500** words (**any two**) :

30

- 1) Terrorism is threat to global peace and security. Discuss.
- 2) Write an essay on India's internal security.
- 3) Write an essay on relevance of strategic studies in present day.
- 4) Write an essay on relevance of peace research in the age of globalisation.

मराठी रूपांतर

1. २० शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही १०) :

20

- 1) शीतयुद्धोत्तार म्हणजे काय ?
- 2) प्रतिविप्लव म्हणजे काय ?
- 3) विप्लव म्हणजे काय ?
- 4) संघर्ष व्यवस्थापन म्हणजे काय ?
- 5) शांतता संशोधन म्हणजे काय ?
- 6) संघर्ष निवारण म्हणजे काय ?
- 7) कमी तीव्रतेचे संघर्ष म्हणजे काय ?
- 8) संघर्ष म्हणजे काय ?
- 9) प्ररोधनाची व्याख्या करा.
- 10) शीत युद्ध म्हणजे काय ?
- 11) शांतता म्हणजे काय ?
- 12) युद्ध म्हणजे काय ?
- 13) सामरिक शास्त्र म्हणजे काय ?

2. ५० शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : 10
- 1) मर्यादित युद्ध स्पष्ट करा.
 - 2) गनिमी युद्धपद्धत आणि कमी तीव्रतेचे मोहिम स्पष्ट करा.
 - 3) जागतीकीकरणच्या युगात मर्यादित युद्ध स्पष्ट करा.
 - 4) बळाचा वापर स्पष्ट करा.
3. १५० शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : 20
- 1) युद्धाचे सिद्धांत आणि कारणे यावर टिप लिहा.
 - 2) संघर्ष व्यवस्थापनाचे महत्व यावर टिप लिहा.
 - 3) सध्याच्या संदर्भासह शांतता संशोधन यावर टिप लिहा.
 - 4) आण्वीक युगात पारंपारिक युद्ध पद्धति यावर टिप लिहा.
4. ५०० शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : 30
- 1) दहशतवादाचा जागतीक शांतता आणि सुरक्षेला धोका यावर चर्चा करा.
 - 2) 'भारताचे अंतर्गत सुरक्षा' यावर निबंध लिहा.
 - 3) 'सामरिक शास्त्र अभ्यासाचे सध्याच्या काळात महत्व' यावर निबंध लिहा.
 - 4) जागतीकरणाच्या युगात शांतता संशोधनाचे महत्व यावर निबंध लिहा.

M.A./M.Sc. (Semester – I) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS 101 : Strategic Studies (Compulsory) (2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*Note : 1) Attempt **all** questions.*

*2) Figures to the **right** indicate **full** marks.*

1. Answer **any one** in **500** words. **20**
 - 1) Write an essay on approaches of strategic studies in present context.
 - 2) What is War ? Explain theories and causes of war.
2. Answer **any one** in **500** words **each**. **20**
 - 1) Explain limited war in present context.
 - 2) What do you understand from Asymmetric warfare in present context.
3. Answer **any two** in **250** words **each**. **20**

Discuss

 - 1) Pakistan Nuclear Strategy.
 - 2) Chinese Nuclear Strategy.
 - 3) India's Nuclear Doctrine.
 - 4) Near Nuclear States.
4. Write short notes on **any four** in **100** words **each**. **20**
 - 1) Insurgency and Counter Insurgency.
 - 2) Key elements of Soviet nuclear strategy.
 - 3) Revolutionary warfare.
 - 4) Terrorism.
 - 5) Deterrence.
 - 6) Evolution of strategic thoughts.

मराठी रूपांतर

१. ५०० शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : २०
- १) सध्याच्या युगात सामरिक शास्त्राचा दृष्टीकोन यावर निबंध लिहा.
 - २) युद्ध म्हणजे काय ? युद्धाचे सिद्धांत आणि कारणे स्पष्ट करा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही एका) : २०
- १) सध्याच्या युगात 'मर्यादित युद्ध' स्पष्ट करा.
 - २) सध्याच्या कालखंडातील असमांतर युद्ध पद्धतीत बाबत आपणास काय माहित आहे ?
३. २५० शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : २०
- १) पाकिस्तानची आण्वीक युद्धनीतीवर चर्चा करा.
 - २) चीनच्या आण्वीक युद्धनीतीवर चर्चा करा.
 - ३) भारताचा आण्वीक सिद्धांत चर्चा करा.
 - ४) आण्वीक शस्त्रे जवळ असणारे राष्ट्रे चर्चा करा.
४. १०० शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार). २०
- १) विप्लव आणि प्रतिविप्लव
 - २) रशियाच्या आण्वीक युद्धनीतीचे मुख्य घटक
 - ३) क्रांतीकारी युद्ध पद्धत
 - ४) दहशतवाद
 - ५) प्ररोधन
 - ६) सामरिक विचारांचे उत्क्रांती.

[3709] – 102

M.A./M.Sc. (Semester – I) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
(2008 Pattern New Course) (Compulsory)
D.S. – 102 : Geopolitics and Military Geography

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) All questions are compulsory.
*2) Figures to **right** indicate **full** marks.*

1. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
 - 1) Highlight on the defence problems of Indo-Myanmar border from military geography point of view.
 - 2) Describe the role of geography in sea warfare.
2. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
 - 1) Explain theory of Heartland with special reference to the geopolitical thoughts of Prof. Mackinder.
 - 2) Discuss the "Geography" as a determinant factor of planning process for combat operation.
3. Answer in **250** words (**any two**) : **20**
 - 1) Explain in brief about importance of geopolitics.
 - 2) Write in brief about concept of state.
 - 3) Explain in brief about German geopolitics.
 - 4) What are the resources of logistics ?
4. Write short notes in **100** words (**any four**) : **20**
 - 1) Any two principles of strategic geography.
 - 2) Amphibious operation.
 - 3) Role of population of border area during war.
 - 4) Concept of military geography.
 - 5) Determinism as a superior factor than positivism.
 - 6) Geopolitics during post cold war era.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना: १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दांत उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
 - १) लष्करी भूगोलाच्या दृष्टिकोनातून भारत-म्यानमार सीमावर्ती भागातील संरक्षणाच्या समस्यावर प्रकाशझोत टाका.
 - २) सागरी युद्धातील भूगोलाच्या भूमिकेचे वर्णन करा.
२. ५०० शब्दांत उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
 - १) मर्मभूमीच्या सिद्धान्ताचा विशेष संदर्भ देऊन प्राध्यापक मॅकीन्डर यांच्या भूराजनैतिक विचाराबाबत चर्चा करा.
 - २) लष्करी कारवाईच्या नियोजन प्रक्रीयेतील “भूगोल” हा एक निर्णायक घटक म्हणून चर्चा करा.
३. २५० शब्दांत उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०
 - १) भूराजनीतीचे थोडक्यात महत्त्व स्पष्ट करा.
 - २) राज्याची संकल्पना स्पष्ट करा.
 - ३) जर्मन जियोपॉलिटिक्स थोडक्यात लिहा.
 - ४) पुरवठव्यवस्थेतील उगमस्रोते कोणती ?
४. १०० शब्दांत टीपा द्या (कोणत्याही चार) : २०
 - १) सामरिक भूगोलाची दोन तत्वे स्पष्ट करा.
 - २) अॅम्फीबिअस ऑपरेशन
 - ३) थुद्धकालातील सीमावर्ती क्षेत्रातील लोकसंख्येची भूमिका
 - ४) लष्करी भूगोल- संकल्पना स्पष्ट करा
 - ५) डिटरमिनिझम पॉजिटिव्हिझमपेक्षा श्रेष्ठ म्हणून स्पष्टीकरण
 - ६) शीतयुद्धोत्तर कालखंडातील भूराजनीति

[3709] – 103

M.A./M.Sc. (Semester – I) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS-103 : International Relations (2008 Pattern)
(Compulsory)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) *All questions are compulsory.*
ii) *Figures to the **right** indicate marks.*

1. Answer in **500** words : **20**

Write a note on significance and scope of studying of International Relations.

OR

Explain approaches to the study of International relations and describe the concept of Neo-Realism.

2. Answer in **500** words : **20**

Explain the factors which prompted the two super powers to work for detente and its impact on International Relations.

OR

Discuss how non-state actors such as multinational corporations (MNCs) and Non-governmental organisations (NGOs) influence international relations.

3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**

- a) Explain role of Non-alignment movement in International Relations.
- b) Evaluate the main features of the New-International Economic Order (NIEO).
- c) Discuss impact of regional organisational on world-politics.
- d) Write a note on evolution of cold-war.

P.T.O.

4. Write short notes on **any four** in 100 words **each** :

20

- Morgenthau's realist approach
- Morton Kaplan's systems theory
- The globalisation of world politics
- Role of ideology in International relations
- Organisation of petroleum exporting countries (OPEC)
- Bretton Woods system.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दांत उत्तरे द्या (कोणतेही एक) :

20

- आंतरराष्ट्रीय संबंधाच्या अभ्यासाचे महत्त्व आणि व्याप्ती यावर टिपण लिहा.
- न्यू-रिअॅलीझमची संकल्पना स्पष्ट करून आंतरराष्ट्रीय संबंधाचे अध्ययन करण्याबाबतचे विविध दृष्टीकोन स्पष्ट करा.

२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक):

20

- दोन महासत्तांना एकत्रीतपणे तणाव शैथिल्यासाठी काम करव्यास भाग पाडणारे घटक कोणते ? त्याची चर्चा करून तणाव शैथिल्याचा आंतरराष्ट्रीय संबंधावर झालेला परिणाम स्पष्ट करा.
- आंतरराष्ट्रीय संबंधावर नॉन स्टेट ॲक्टर्स, अशासकीय संघटना तसेच मल्टी नॅशनल कॉर्पोरेशन कशा प्रकारे प्रभाव पाडत असतात ?

३. १५० शब्दांत उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) :

20

- आंतरराष्ट्रीय संबंधातील अलीप्ततावादी चळवळीची भूमिका स्पष्ट करा.
- नवीन आंतरराष्ट्रीय आर्थिक व्यवस्थेचे प्रमुख गुणधर्मांचे मूल्यमापन करा.
- प्रादेशिक संघटनांचा जागतिक राजकारणावर झालेल्या परिणामाबाबत चर्चा करा.
- “शीतयुद्धातील अक्रांती” यावर टिपण लिहा.

४. १०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतही चार) :

20

- १) मॉर्गेन्थॉ यांच्या वास्तवतावादा बाबतचा दृष्टीकोन.
- २) मॉर्टन कॉप्लन यांची सिस्टीम थिअरी.
- ३) जागतिक राजकारणाचे जागतिकीकरण.
- ४) आंतरराष्ट्रीय संबंधातील विचारधारेची भूमिका.
- ५) ओपेक-तेळ उत्पादक राष्ट्रांची संघटना.
- ६) ब्रिटेन वुडस सिस्टीम.

[3709] – 11

M.A./M.Sc. (Part – II) (85 Pattern) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS 12 - War and Society (Optional Paper)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: i) All questions are compulsory.
ii) Figures to the right indicate marks.

1. Answer in **20** words (**any 10**) : **(2×10=20)**

- 1) Define 'Just War'.
- 2) Define 'Conventional War'.
- 3) Define 'Society'.
- 4) Define 'Laws of War'.
- 5) Who is 'Combatant' ?
- 6) What is meant by 'Belligerents' ?
- 7) Define 'Total War'.
- 8) What is meant by 'War Crimes' ?
- 9) What is ICJ ?
- 10) Define 'Denunciation'.
- 11) Define 'Breach'.
- 12) Define 'ABC' Weapons'.
- 13) What is meant by 'Victims of War' ?

2. Answer in **50** words (**any two**) : **(5×2=10)**

- 1) Write the traditional view of war.
- 2) Write the modern view of war.
- 3) Justify why war is socially accepted ?
- 4) Explain about Civil war.

3. Answer in **150** words (**any two**) : **(10×2=20)**

- 1) Discuss the rules of land warfare.
- 2) Discuss the rules of naval warfare.
- 3) Discuss the rules of air warfare.
- 4) Explain about 1981 weaponry convention.

P.T.O.

4. Answer in **500** words (any 2) :

(15×2=30)

- 1) Discuss about war waging machinery.
- 2) Discuss the application and various aspects of Humanitarian rules.
- 3) Write an essay on nature of the law of war.
- 4) "The massive destructive power of nuclear weapons prohibits its use against the humanity". Discuss this statement in relation to war and society.

मराठी रूपांतर

सूचना: १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. २० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दहा) :

२०

- १) “जस्ट वॉर” व्याख्या द्या.
- २) “पारंपारिक युद्ध” व्याख्या द्या.
- ३) ‘समाज’ व्याख्या द्या.
- ४) युद्धाचे नियम व्याख्या द्या.
- ५) लढवयै कोणाला म्हणतात ?
- ६) बिलीजरीअन्ट म्हणजे काय ?
- ७) सर्वकष युद्ध व्याख्या द्या.
- ८) युद्ध गुन्हे म्हणजे काय ?
- ९) आय.सी.जे. म्हणजे काय ?
- १०) डीन्युनीकेशन व्याख्या द्या.
- ११) ब्रीच व्याख्या द्या.
- १२) ए.बी.सी. वेपन्स व्याख्या द्या.
- १३) युद्धाचे बळी म्हणजे काय ?

२. ५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) :

१०

- १) युध्द बाबतचा पारंपारिक दृष्टीकोन थोडक्यात लिहा.
- २) युध्दा बाबतचा आधुनिक दृष्टीकोन थोडक्यात लिहा.
- ३) समाजाने युध्दाचा स्वीकार का केला स्पष्ट करा.
- ४) नागरी युध्दा बाबत थोडक्यात लिहा.

३. १५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) :

२०

- १) जमीनीवरील युध्द पध्दतीच्या नियमा बाबत चर्चा करा.
- २) नावीक युध्द पध्दतीच्या नियमा बाबत चर्चा करा.
- ३) हवाई युध्द पध्दतीच्या नियमा बाबत चर्चा करा.
- ४) १९८१ च्या शस्त्रास्त्र बाबतची नियमावली स्पष्ट करा.

४. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) :

३०

- १) वॉर वेर्जींग मशिनरी बाबत चर्चा करा.
- २) मानवियतेच्या नियमांचे विविध पैलु व अंमलबजावणी बाबत चर्चा करा.
- ३) युध्द नियमावलीचे स्वरूप यावर निबंध लिहा.
- ४) “अन्वीक शस्त्रास्त्रांच्या प्रचंड विध्वंसक शक्ती मुळे मानवियतेच्या विरुद्ध त्याचा वापर निशीध् करण्यात आला आहे” हे विधान युध्द आणि समाज यांच्या संबंधातील संदर्भात स्पष्ट करा.

[3709] – 12

M.A./M.Sc. (Part – II) (85 Pattern) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS – 13 : Logistics Management of National Defence
(Optional Paper)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

N.B. : i) All questions are compulsory.
ii) Figures to the right indicate marks.

1. Answer in **20** words (Any **10**) : **(2×10=20)**

- 1) Introduce 'logistics'.
- 2) Define 'Inventory'.
- 3) What is 'Warehouse' ?
- 4) What is 'Blanket Wrapping' ?
- 5) What is 'Transportation Processing Systems' ?
- 6) What is 'Purchase Order Cycle' ?
- 7) Define 'Transit losses'.
- 8) Define 'Storage losses'.
- 9) Define 'Shippers'.
- 10) Define 'Suppliers'.
- 11) Define 'Integrated logistics'.
- 12) What is meant by 'Service reliability' ?
- 13) What is 'War Reserve' ?

2. Answer in **50** words (Any **2**) : **(5×2=10)**

- 1) Explain about Public Sector Industries.
- 2) Explain about Private Sector Industries.
- 3) Write a note on 'Selective control' in logistics.
- 4) Write the significance of safety stocks in logistics.

P.T.O.

3. Answer in **150** words (Any 2) :

(10×2=20)

- 1) Discuss 'Operational planning' in logistics.
- 2) Explain about flow of goods and life cycle costs.
- 3) Explain about build up and disposition of logistics forces.
- 4) Discuss about civilian control of logistic requirement.

4. Answer in **500** words (Any 2) :

(15×2=30)

- 1) Discuss about principles of logistical information.
- 2) Discuss the nature of modern war and role of logistics in it.
- 3) What do you understand by total transportation cost ? How does it differ from the freight cost ?
- 4) Explain the relationship between supply chain management and logistics management.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

1. २० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दहा) :

(2×10=20)

- १) “पुरवठव्यवस्था” अर्थ लिहा.
- २) इनव्हेन्टरी व्याख्या द्या.
- ३) वॉरहाऊस म्हणजे काय ?
- ४) ब्लॅन्केट वॉरपिंग म्हणजे काय ?
- ५) दळणवळण-वहातूक प्रक्रीया पद्धती म्हणजे काय ?
- ६) परचेस ऑर्डर सायकल म्हणजे काय ?
- ७) ट्रान्सीट लॉसेस व्याख्या द्या.
- ८) स्टोअरेज लॉसेस व्याख्या द्या.
- ९) शिपर्स व्याख्या द्या.
- १०) सप्लायर्स व्याख्या द्या.
- ११) इन्टीग्रेटेड लॉजिस्टिक्स व्याख्या द्या.
- १२) सेवेची विश्वासार्हता म्हणजे काय ?
- १३) युद्धासाठी राखीव म्हणजे काय ?

2. ५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) :

(5×2=10)

- 1) सार्वजनिक क्षेत्रातील उद्योगधंदे या बाबत थोडक्यात लिहा .
- 2) खाजगीक्षेत्रातील उद्योगधंदे या बाबत थोडक्यात लिहा.
- 3) पुरवठव्यवस्थापनातील निवडक नियंत्रण यावर टीपा लिहा.
- 4) पुरवठव्यवस्थापनातील सुरक्षित साठ्याचे महत्व या बाबत थोडक्यात लिहा.

3. १५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) :

(10×2=20)

- 1) पुरवठव्यवस्थापनातील कार्यवाही बाबतचे नियोजन या विषयी चर्चा करा.
- 2) साधनसामुग्रीचा अखंड पुरवठा आणि त्याच्या आयुष्यासंबंधातील मूल्य स्पष्ट करा.
- 3) बिल्डअप आणि डिसपोसिशन ऑफ लॉजिस्टीक फॉर्सेस स्पष्ट करा.
- 4) सिव्हीलीयन कंट्रोल ऑफ लॉजिस्टीक रिकवायरमेंट या बाबत चर्चा करा.

4. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) :

(15×2=30)

- 1) पुरवठव्यवस्थापनाच्या माहिती विषयक तत्त्वाची चर्चा करा.
- 2) आधुनिक युद्धाचे स्वरूप स्पष्ट करून त्यातील पुरवठव्यवस्थापनाच्या भूमिकेबाबत चर्चा करा.
- 3) संपूर्ण दळण-वळण वराहतुकीचे मूल्य म्हणजे काय ? फ्राईट कॉस्टपेक्षा ती कशाप्रकारे वेगळी आहे ?
- 4) सप्लायचेन मॅनेजमेन्ट आणि लॉजिस्टीक मॅनेजमेन्ट यातील संबंध स्पष्ट करा.

[3709] – 13

M.A./M.Sc. (Part – II) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS-14 : Peace and Conflict Studies
(Optional Paper)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B. : i) All the questions are **compulsory**.
ii) Figures to the **right** indicate marks.*

1. Answer in **20** words (**any ten**) : **(2×10=20)**

- 1) What do you mean by interstate social relations ?
- 2) State the meaning of positive peace.
- 3) Explain the meaning of structural violence.
- 4) What do you mean by neoliberalism ?
- 5) Define regional security.
- 6) Define disarmament.
- 7) What do you mean by hegemonic war ?
- 8) Define limited war.
- 9) State the meaning of ethnocentrism.
- 10) Define territorial waters.
- 11) Define economic conflict.
- 12) Explain the meaning of ethnic conflict.
- 13) Define Genocide.

2. Answer in **50** words (**any two**) : **(5×2=10)**

- 1) Explain conflict management.
- 2) Discuss features of economic conflict.
- 3) Explain objectives of peace studies.
- 4) Describe the techniques of conflict prevention.

P.T.O.

3. Answer in **150** words (**any two**) :

(10×2=20)

- 1) Write a note on war as an instrument of defence policy.
- 2) Discuss coercive methods of conflict resolution.
- 3) Write a note on techniques of collective security.
- 4) Explain difficulties and obstacles in the way of disarmament.

4. Answer in **300** words (**any two**) :

(15×2=30)

- 1) Explain human security in the perspectives of laws of armed conflict.
- 2) Ethnic conflicts, especially linked with territorial disputes, are very difficult to resolve because of psychological biases. Explain.
- 3) Discuss role of regional organisation in managing international conflicts.
- 4) Analyse role of NGOs in conflict resolution and peace making in world environment.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. २० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दहा) :

२०

- १) आंतरराज्य सामाजिक संबंध म्हणजे काय ?
- २) सकारात्मक शांतता म्हणजे काय ?
- ३) रचनात्मक हिंसा म्हणजे काय ?
- ४) नवीन उदारमतवाद म्हणजे काय ?
- ५) प्रादेशिक सुरक्षा व्याख्या द्या.
- ६) निशस्त्रीकरण व्याख्या द्या.
- ७) प्रभुत्ववादी युद्ध म्हणजे काय ?

- ८) मर्यादीत युद्ध व्याख्या द्या.
- ९) ईथिनोसेंट्रीझम अर्थ लिहा.
- १०) प्रादेशिक जलाशय अर्थ लिहा.
- ११) आर्थिक संघर्ष व्याख्या द्या.
- १२) वांशिक संघर्ष अर्थ लिहा.
- १३) वंशभेद म्हणजे काय ?

२. ५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) :

१०

- १) “संघर्ष व्यवस्थापन” स्पष्ट करा.
- २) आर्थिक संघर्षाचे गुणधर्म बाबत चर्चा करा.
- ३) शांतता अभ्यासाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
- ४) संघर्ष टाळण्याच्या विविध पद्धती बाबत लिहा.

३. १५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) :

२०

- १) “युद्ध हे संरक्षण धोरणाचे साधन आहे” यावर टिपण लिहा.
- २) संघर्ष निवारण्याच्या “कोरिसिव्ह मेथडस” बाबत चर्चा करा.
- ३) सामूहीक सुरक्षेच्या विविध तंत्रा बाबत टिपण लिहा.
- ४) निशस्त्रीकरणाच्या मार्गात उद्भवणाऱ्या समस्या व अडथळे स्पष्ट करा.

४. ३०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) :

३०

- १) सशस्त्र संघर्षाच्या नियमा संदर्भात भावनी सुरक्षेचे भवितव्य स्पष्ट करा.
- २) वांशिक संघर्ष हे प्रादेशिकवादाशी संबंधित आहेत व हे सोडविणे फारच क्लिष्ट असे कम आहे कारण त्याचा संबंध संकुचित मानसिकतेशी आहे स्पष्ट करा.
- ३) आंतरराष्ट्रीय संघर्ष निवारणात प्रादेशिक संघटनांची भूमिका स्पष्ट करा.
- ४) जागतिक वातावरणातील असहकारी (एन.जी.ओ.एस.) संघटनांच्या संघर्ष निवारण आणि शांततेसाठी निभावलेल्या भूमिकेचे विश्लेषण करा.

[3709] – 2

M.A./M.Sc. (Part – I) (Old Course) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS 2 : National Security (Compulsory Course)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) Attempt *all* questions.
2) Figures to the *right* indicate *full* marks.

I. Answer in **20** words (**any 10**) : **20**

- 1) What is national security ?
- 2) How you define terrorism ?
- 3) What is diplomacy ?
- 4) What is NSC ?
- 5) What is civi defence ?
- 6) What is development ?
- 7) Define national interest.
- 8) Define insurgency.
- 9) Define Naxalism.
- 10) What is H.D.O. ?
- 11) What is intelligence ?
- 12) What is science ?
- 13) What is technology ?

II. Answer in **50** words (**any two**) : **10**

- 1) Explain national interest.
- 2) Explain role of State.
- 3) Explain role of military.
- 4) Explain role of diplomacy.

P.T.O.

III. Answer in **150** words (**any two**) :

20

- 1) What do you understand from Higher Defence Organization ? Explain in detail.
- 2) Discuss India's nuclear policy with special reference to present context.
- 3) Discuss China's nuclear policy with special reference to present context.
- 4) Discuss India's relation with West Asia.

IV. Answer in **500** words (**any two**) :

30

- 1) Write an essay on 'India's military capability'.
- 2) Write an essay on 'India's relation with European Union'.
- 3) Write an essay on 'India's relation with Russia in present context'.
- 4) Write an essay on Indo-China border dispute in present context.

मराठी रूपांतर

१. २० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही १०) :

20

- 1) राष्ट्रीय सुरक्षा म्हणजे काय ?
- 2) दहशतवादाची आपण व्याख्या कशी कराल ?
- 3) 'राजनय' म्हणजे काय ?
- 4) NSC म्हणजे काय ?
- 5) नागरी संरक्षण म्हणजे काय ?
- 6) विकास म्हणजे काय ?
- 7) राष्ट्रीय हिताची व्याख्या करा.
- 8) विप्लवाची व्याख्या करा.
- 9) नक्षलवादाची व्याख्या करा.
- 10) H.D.O. म्हणजे काय ?
- 11) गुप्तहेर म्हणजे काय ?
- 12) विज्ञान म्हणजे काय ?
- 13) तंत्रज्ञान म्हणजे काय ?

२. ५० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही २)

10

- 1) राष्ट्रीय हित स्पष्ट करा.
- 2) राज्याचे कार्ये स्पष्ट करा.
- 3) लष्कराचे कार्ये स्पष्ट करा.
- 4) राजनयाचे कार्ये स्पष्ट करा.

३. १५० शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही २) :

20

- 1) आपल्यास भारताचे उच्च संरक्षण संघटन याबाबत काय माहित आहे सविस्तर चर्चा करा.
- 2) सध्याच्या संदर्भासह भारताचे आण्वीक धोरण यावर चर्चा करा.
- 3) सध्याच्या संदर्भासह चीनाचे आण्वीक धोरण यावर चर्चा करा.
- 4) भारताचे पश्चिम आशिया सोबतचे संबंधावर चर्चा करा.

४. ५०० शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही २) :

30

- 1) भारताच्या लष्करी क्षमतेवर निबंध लिहा.
- 2) भारताचे युरोपीयन संघसोबतचे संबंध यावर निबंध लिहा.
- 3) भारत-रशियाच्या संबंधावर सध्याच्या संदर्भासह निबंध लिहा.
- 4) सध्याच्या संदर्भासह भारत-चीन सीमा प्रश्न यावर निबंध लिहा.

[3709] – 3

M.A./M.Sc. (Part – I) (Old Course) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS – 3 : International Relations (Compulsory Course)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

*N.B. : 1) Attempt **all** questions.
2) Figures to the **right** indicate **full** marks.*

1. Answer in **20** words (Any **10**) : **20**

- 1) What is cold war ?
- 2) What is evolution ?
- 3) What is new cold war ?
- 4) What is Third World ?
- 5) What is Balance of power ?
- 6) What is collective security ?
- 7) What is nonalignment ?
- 8) What is equal security ?
- 9) What is International law ?
- 10) What is Arms control ?
- 11) What is Disarmament ?
- 12) What is diplomacy ?
- 13) What is Realism ?

2. Answer in **50** words (Any **two**) : **10**

- 1) Explain Defence.
- 2) Explain new cold war.
- 3) Explain Regmalism
- 4) Explain Bretten Woods system.

P.T.O.

3. Answer in **150** words (Any **two**) :

20

- 1) Discuss non-military issues in South Asia.
- 2) Discuss cultural conflicts in South Asia.
- 3) Discuss gender issues in South Asia.
- 4) Discuss energy crisis in South Asia.

4. Answer in **500** words (Any **two**) :

30

- 1) Write an essay on role of a UN for maintaining international peace and security.
- 2) Write an essay on India's security problem in present context.
- 3) Write an essay on theories and approaches of International relation.
- 4) Write an essay on New World order and Globalization.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

1. २० शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही १०) :

20

- 1) शीत युद्ध म्हणजे काय ?
- 2) उत्क्रांती म्हणजे काय ?
- 3) नवीन शीत युद्ध म्हणजे काय ?
- 4) तीसरे जग म्हणजे काय ?
- 5) सत्तेचा समतोल म्हणजे काय ?
- 6) सामुहिक सुरक्षा म्हणजे काय ?
- 7) अलिप्तते चे धोरण म्हणजे काय ?
- 8) समान सुरक्षा म्हणजे काय ?
- 9) आंतरराष्ट्रीय कायदा म्हणजे काय ?
- 10) शस्त्र नियंत्रण म्हणजे काय ?

- 11) शस्त्र कपात म्हणजे काय ?
- 12) राजनय म्हणजे काय ?
- 13) वास्तवतावाद म्हणजे काय ?

2. ५० शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही २) :

10

- 1) देतांत स्पष्ट करा.
- 2) नवीन शीत युद्ध स्पष्ट करा.
- 3) प्रादेशीकता स्पष्ट करा.
- 4) ब्रेटेन वुड पद्धत स्पष्ट करा.

3. १५० शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही २) :

20

- 1) दक्षिण आशियातील असामरिक सुरक्षेचे प्रश्न यावर चर्चा करा.
- 2) दक्षिण आशियातील सांस्कृतिक संघर्ष यावर चर्चा करा.
- 3) दक्षिण आशियातील लींगभेदाचे प्रश्न यावर चर्चा करा.
- 4) दक्षिण आशियातील ऊर्जा संकटाचे प्रश्न यावर चर्चा करा.

4. ५०० शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही २) :

30

- 1) आंतरराष्ट्रीय शांतता आणि सुरक्षिततेसाठी संयुक्त राष्ट्रांचे कार्ये यावर निबंध लिहा.
- 2) सध्याच्या संदर्भसह भारताच्या सुरक्षेचे प्रश्न यावर निबंध लिहा.
- 3) आंतरराष्ट्रीय संबंधांचे सिद्धांत आणि दृष्टिकोण यावर निबंध लिहा.
- 4) जागतीकीकरण आणि नवीन जागतीक-ऑर्डर यावर निबंध लिहा.

[3709] – 301

M.A./M.Sc. (Semester – III) (Compulsory) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS-301 : Defence Economics

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate marks.
3) Each question carries equal marks.

1. Answer in **500** words (**any one**) : **20**

Explain determinants of security expenditure.

OR

Write a note on war as an economic problem.

2. Answer in **500** words (**any one**) : **20**

Analyse the India's defence spending since 1962.

OR

Examine how defence and development go side by side.

3. Answer in **250** words (**any two**) : **20**

a) Describe the methods of war finance.

b) Discuss the limitations on defence management.

c) Explain the India's procurement policy of defence technology.

d) Discuss the relationship between R & D and defence preparedness.

4. Answer in **100** words (**any four**) : **20**

a) Concept of public good.

b) War time economy.

c) D.R.D.O.

d) Structure of India's defence budget.

e) H.A.L.

f) Parliament control over defence budget.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०

१) संरक्षणाच्या खर्चनिर्धारीत करणाऱ्या घटकांचे स्पष्टीकरण द्या.

किंवा

२) “युद्ध एक आर्थिक समस्या” यावर टिपण लिहा.

२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०

१) १९६२ नंतरच्या भारताच्या संरक्षणावरील खर्चाचे विश्लेषण करा.

किंवा

२) संरक्षण आणि विकास कार्यक्रम आपण एकाच वेळेस कशाप्रकारे राबवू शकतो ? परीक्षण करा.

३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०

१) युद्धनिधी उभारण्यासाठी वापरण्यात येणाऱ्या विविध पद्धतींचे वर्णन करा.

२) संरक्षण व्यवस्थापनाच्या मर्यादा बाबत चर्चा करा.

३) संरक्षणाबाबतचे तंत्रज्ञान प्राप्त करण्यासाठी भारताचे धोरण स्पष्ट करा.

४) संरक्षणसज्जता व संशोधन आणि विकास यातील संबंधा बाबत चर्चा करा.

४. १०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही चार) : २०

१) पब्लीक गुडची संकल्पना

२) युद्धकालीन अर्थव्यवस्था

३) डि.आर.डी.ओ.

४) भारताच्या संरक्षण अंदाजपत्रकाची रचना

५) एच.ए.एल.

६) संरक्षण अंदाजपत्रकावरील संसदेचे नियंत्रण.

[3709] – 303

M.A./M.Sc. (Semester – III) (Optional) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS – 303 : Strategic Survey
(2008 Pattern)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

- N.B. :** 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate marks.*
3) *All questions carry equal marks.*

1. Answer in **500** words (**any one**) : **20**

Write a critical note on the issues of strategic concerns in South-East Asia.

OR

Explain the role of U.N. in international politics with examples.

2. Answer in **500** words (**any one**) : **20**

Examine security challenges of India in the context of Terrorism.

OR

Evaluate economic crisis in the US and its impact on Indian Economy.

3. Answer in **250** words (**any two**) : **20**

a) Examine India's Look East Policy.

b) Write a note on Sri Lanka's ethnic conflict.

c) Explain the Indo-pak relations with reference to Kashmir problem.

d) Discuss China's growing presence in the Indian ocean and its impact on Indian Security.

P.T.O.

4. Answer in **100** words (**any four**) :

20

- a) Nuclear Non-Proliferation
- b) European union
- c) Indian ocean policy of India
- d) Indo-Iran relations
- e) Strategic issues in South Asia
- f) New perspectives on National Security.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) :

२०

१) दक्षिण-पूर्व आशियातील सामरिक हिताशी संबंधित असलेल्या समस्यांवर टिकात्मक टिपण लिहा.

किंवा

२) आंतरराष्ट्रीय राजकारणातील संयुक्त राष्ट्रसंघाची भूमिका सोदाहरण स्पष्ट करा.

२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) :

२०

१) दहशतवादाच्या संदर्भात भारताच्या सुरक्षेकडे असलेली आव्हाने परीक्षण करा.

किंवा

२) अमेरिकेतील आर्थिक समस्या व त्याचा भारतीय अर्थव्यवस्थेवर होणारा परिणाम मूल्यमापन करा.

३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन):

२०

- १) भारताच्या लुक ईस्ट पॉलीसीचे परिक्षण करा.
- २) श्रीलंकेतील वांशिक संघर्ष थोडक्यात टिपण लिहा.
- ३) काश्मीरच्या समस्येचा संदर्भ देऊन भारत-पाक संबंध स्पष्ट करा.
- ४) हिन्दीमहासागरातील चीनची वाढती उपस्थिती आणि त्याचा भारताच्या सुरक्षेवर होणारा परिणाम चर्चा करा.

४. १०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही चार) :

२०

- १) अण्वीक प्रसार बंदी
- २) युरोपिअन युनियन
- ३) भारताचे हिन्दीमहासागराबाबतचे धोरण
- ४) भारत-ईराण संबंध
- ५) दक्षिण-आशियातील सामरीक मुद्दे
- ६) राष्ट्रीय सुरक्षेचे नवीन पैलू.

[3709] – 5

M.A./M.Sc. (Part – II) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS-5 : Defence Economics of India
(85 Pattern Old Course)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B. : i) All the questions are **compulsory**.
ii) Figures to the **right** indicate **marks**.*

1. Answer in **20** words (**any ten**) : **(2×10=20)**
- 1) Define 'public good'.
 - 2) Define 'defence Budget'.
 - 3) What do you mean by 'threat perception' ?
 - 4) State the meaning of technological 'self-Sufficiency'.
 - 5) Define 'economic warfare'.
 - 6) What is meant by 'war time economy' ?
 - 7) State the meaning of 'economic potential for war'.
 - 8) Define deficit finance.
 - 9) What do you mean by actual cost of war ?
 - 10) Write any two principles of war finance.
 - 11) What are the strategic resources ?
 - 12) What are the contributory elements of war finance ?
 - 13) Write any two elements of war potential.
2. Answer in **50** words (**any two**) : **(5×2=10)**
- 1) Explain structure of the defence budget of India.
 - 2) Write a note on public good.
 - 3) Discuss war potential.
 - 4) Explain scope of defence economics.

P.T.O.

3. Answer in **150** words (**any two**) :

(10×2=20)

- 1) Explain determinants of defence expenditure.
- 2) Explain various causes for increasing defence expenditure of India.
- 3) Defence and development 'go side by side'. Do you agree ? Justify.
- 4) How does parliament control over defence budget ? Explain.

4. Answer in **300** words (**any two**) :

(15×2=30)

- 1) Explain economic consequences of war.
- 2) Analyse the Indian defence expenditure since 1990.
- 3) Discuss role of the private sector in defence production in India.
- 4) Explain rationale of arms production in the third world countries.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. २० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दहा) :

२०

- १) पब्लीक गुड व्याख्या द्या.
- २) संरक्षण अंदाजपत्रक व्याख्या लिहा.
- ३) धोक्या बाबतची संकल्पना म्हणजे काय ?
- ४) तंत्रज्ञानाबाबतची आत्मनिर्भरता म्हणजे काय ?
- ५) आर्थिक युद्धपद्धती व्याख्या द्या.
- ६) युद्धकालीन अर्थव्यवस्था म्हणजे काय ?
- ७) युद्धाची आर्थिक क्षमता म्हणजे काय ?
- ८) डिफीसिट फायनान्स व्याख्या द्या.
- ९) युद्धाचे वास्तव मूल्य म्हणजे काय ?

- १०) वॉरफायनान्सचे दोन तत्त्वे नमूद करा.
- ११) सामरिक खनिजे कोणती आहेत ?
- १२) वॉरफायनान्सचे योगदान करणारे घटक कोणते ?
- १३) युद्धक्षमता ठरविणारे कोणतेही दोन घटक नमूद करा.

२. ५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) :

१०

- १) भारताच्या संरक्षण अंदाजपत्रकाची रचना स्पष्ट करा.
- २) पब्लीक गुड थोडक्यात लिहा.
- ३) युद्ध क्षमता थोडक्यात चर्चा करा.
- ४) संरक्षणाच्या अर्थशास्त्राची व्याप्ती स्पष्ट करा.

३. १५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) :

२०

- १) संरक्षण खर्च निर्धारित करणारे घटक स्पष्ट करा.
- २) भारताचा संरक्षण खर्च वाढण्याची “कारणे” स्पष्ट करा.
- ३) संरक्षण आणि विकास एकाच वेळेस ह्या दोन्ही प्रक्रिया राबवाव्यात” आपण ह्या विधानाशी सहमत आहात काय ? स्पष्ट करा.
- ४) संसद संरक्षण अंदाजपत्रक कशा प्रकारे नियंत्रण करते ? स्पष्ट करा.

४. ३०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) :

३०

- १) युद्धाचे आर्थिक परिणाम स्पष्ट करा.
- २) १९९० पासून भारताच्या संरक्षण अंदाजपत्रकाचे विश्लेषण करा.
- ३) भारताच्या संरक्षण उत्पादनातील खाजगी क्षेत्राच्या भूमिकेबाबत चर्चा करा.
- ४) शस्त्रास्त्र उत्पादनाच्याबाबत विकसनशील राष्ट्रांतील युक्तीवाद स्पष्ट करा.

[3709] – 8

M.A./M.Sc. (Part – II) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
(Old Course)(85 Pattern)

DS-9: Contemporary Issues in Security Policies (Optional Paper)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

N.B. : i) Attempt all questions.
ii) Figures to the right indicate full marks.

I. Answer in **20** words (**any 10**) : **(20)**

- 1) What is IDSA ?
- 2) What is IISA ?
- 3) What is B.M.D. ?
- 4) What is P- 5 ?
- 5) What is SAARC ?
- 6) What is WTO ?
- 7) What is Culture ?
- 8) What is Conflict ?
- 9) What is Energy Crisis ?
- 10) What is Humanitarian issues ?
- 11) What is Comprehensive Security ?
- 12) What is Human Rights ?
- 13) What is Strategic Planning ?

II. Answer in **50** words (**any two**) : **(10)**

- i) Explain Energy Crisis.
- ii) Explain Gender issues in India
- iii) Explain development problem in India
- iv) Explain Geostrategic and developments.

P.T.O.

III. Answer in **150** words (**any two**) :

(20)

- 1) Discuss US Strategic relation with India.
- 2) Discuss India's relation with West Asia.
- 3) Discuss India's relation with African Union.
- 4) Discuss India's Contribution in SAARC.

IV. Answer in **500** words (**any two**) :

(30)

- i) Write an essay on 'India's relation with Europe'.
- ii) Write an essay on 'cultural conflict in South Asia'.
- iii) Write an essay on 'Human security in South Asia'.
- iv) Write an essay on 'Human Rights issues and it's inputs on security'.

मराठी रूपांतर

१. २० वाक्यांन उत्तरे लिहा (कोणतेही १०) :

(२०)

- १) IDSA म्हणजे काय ?
- २) IISA म्हणजे काय ?
- ३) B.M.D. म्हणजे काय ?
- ४) P-5 म्हणजे काय ?
- ५) SAARC म्हणजे काय ?
- ६) WTO म्हणजे काय ?
- ७) संस्कृती म्हणजे काय ?
- ८) संघर्ष म्हणजे काय ?
- ९) उर्जा सुरक्षा म्हणजे काय ?
- १०) मानवतेचे प्रश्न म्हणजे काय ?

११) सर्वसमावेशक सुरक्षा म्हणजे काय ?

१२) मानवी हक्क म्हणजे काय ?

१३) सामरिक योजना म्हणजे काय ?

२. ५० वाक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

(१०)

१) उर्जा सुरक्षा स्पष्ट करा.

२) लिंगभेद प्रश्न स्पष्ट करा.

३) भारतातील विकासाचे प्रश्न स्पष्ट करा.

४) भूसामरिक विकास स्पष्ट करा.

३. १५० वाक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

(२०)

१) भारत-अमेरिका सामरिक संबंधावर चर्चा करा.

२) भारताचे पश्चिम आशिया सोबत संबंधावर चर्चा करा.

३) भारताचे अफ्रिकन युनियन सोबतच्या संबंधावर चर्चा करा.

४) 'भारताचे सार्क संघटनेतील योगदान' यावर चर्चा करा.

५. ५०० वाक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

(३०)

१) भारताचे 'युरोप सोबताचे संबंध' यावर निबंध लिहा.

२) 'दक्षिण आशियातील सांस्कृतिक संघर्ष' यावर निबंध लिहा.

३) 'दक्षिण आशियातील मानवी सुरक्षेचे प्रश्न' यावर निबंध लिहा.

४) 'मानवी हक्क च्या प्रश्न मुळे सुरक्षेवर परिणाम' यावर निबंध लिहा.

[3709] – 305

M.A./M.Sc. (Semester – III) (2008 Pattern) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS – 305 : International Organization (Optional)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B : 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in **500** words (**any one**) : **20**

1) Explain the prior situation to the birth of United Nation Organization.

OR

2) Describe the aim, objectives and structure of United Nations.

2. Answer in **500** words (**any one**) : **20**

1) Critically evaluate the collective security system under the banner of United Nations.

OR

2) Explain the role of “General Assembly” for controlling and preventing the “conflicts” within the Nation-States.

3. Answer in **250** words (**any two**) : **20**

1) Explain the power and functions of General Assembly as a World Parliament.

2) Write in brief “Disarmament under the leadership of United Nations”.

3) Explain the role of “Security Council” as a peace keeping Machinery.

4) How the Secretary General of UN would perform the role of Peace Maker ?

4. Answer in **100** words (**any four**) : **20**

1) Methods of pacific settlement of disputes.

2) International Court of Justice.

3) Justification of Indias claim for permanent membership of U.N. security council.

4) Peace keeping force of United Nations.

5) Suggestions for reforming the United Nations.

6) Iran and Nuclear disarmament.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
 - १) संयुक्तराष्ट्र संघटनेच्या स्थापनेपूर्वीची परिस्थिती स्पष्ट करा.
किंवा
 - २) संयुक्तराष्ट्र संघटनेची ध्येय-उद्दिष्टे व रचना याविषयी वर्णन करा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) २०
 - १) संयुक्तराष्ट्र संघाच्या सामुहीक सुरक्षा पद्धतीचे टिकात्मक मूल्यमापन करा.
किंवा
 - २) राष्ट्र-राज्ये यात असलेले विविध समस्या-संघर्ष नियंत्रणात आणण्यासाठी आमसभेने निभाव केळी भूमिका स्पष्ट करा.
३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०
 - १) जागतिकसंसद म्हणून आमसभेची कर्तव्ये व अधिकार स्पष्ट करा.
 - २) संयुक्तराष्ट्र संघाच्या नेतृत्वातील निशस्त्रीकरणाबाबत थोडक्यात लिहा.
 - ३) शांतता अबाधित ठेवणारी यंत्रणा म्हणून सुरक्षा समितीची भूमिका स्पष्ट करा.
 - ४) संयुक्तराष्ट्र संघाचा सेक्रेटरी जनरल “पीस मेकर” म्हणून कशाप्रकारे भूमिका बजावू शकतो ?
४. १०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही चार) : २०
 - १) विविध विवाद समस्या निकाली काढण्यासाठी अंमलात आणणाऱ्या विविध पद्धती
 - २) आंतरराष्ट्रीय न्यायालय
 - ३) संयुक्तराष्ट्र संघाच्या कायमस्वरूपी सुरक्षा समितीच्या सभासदत्वासाठी भारताच्या दाव्याचे समर्थन
 - ४) संयुक्तराष्ट्र संघाचे शांतता रक्षक दले
 - ५) संयुक्तराष्ट्र संघाच्या पुनर्रचनेसाठी उपाय-योजना
 - ६) ईराण व अण्वीक निशस्त्रीकरण.

[3709] – 405

M.A./M.Sc. (Semester – IV) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
(2008 Pattern New Course)

DS – 406 : Study of Selected Conflicts in Post World War – II Era

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

N.B. : i) All questions are compulsory.
ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
 - 1) Describe in detail the nature of Arab-Israel conflict.
 - 2) Highlight on the role of contemporary super powers for creation of Israel.
2. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
 - 1) Discuss the Afghanistan conflicts since 1979 with special reference to the U.S.S.R. intervention in it.
 - 2) Highlight on a problem of Yugoslavia since its disintegration.
3. Answer in **250** words (**any two**) : **20**
 - 1) Explain the geostrategic importance of West Asia.
 - 2) Write brief causes of partition of Vietnam.
 - 3) Explain the nature of Iraq-Iran conflict.
 - 4) Discuss the impact of creation of Israel on West Asia.
4. Write short notes in **100** words (**any four**) : **20**
 - 1) Causes of Gulf war of 1990-91.
 - 2) Strategic aspects of Iraq-Iran conflict.
 - 3) Arabs concept of Palestian.
 - 4) Geostrategic importance of Afghanistan.
 - 5) U.S. policy towards Afghanistan conflict.
 - 6) Camp David Agreement.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचनाएँ: 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. पाचशे शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
 - १) “अरब-इस्त्राएल संघर्षाचे स्वरूप ” सविस्तर स्पष्ट करा.
 - २) इस्त्राएलच्या निर्मितीत तत्कालीन महासत्तांच्या भूमिकांवर प्रकाशझोत टाका.
२. पाचशे शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
 - १) अफगाणिस्तानातील रशियन हस्तक्षेपाच्या विशेष संदर्भ देऊन अफगाणिस्तान च्या समस्येबाबत चर्चा करा.
 - २) विभजनानंतरच्या युगोस्लाव्हीयाच्या समस्येवर प्रकाशझोत टाका.
३. दोनशे पन्नास शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०
 - १) पश्चिम आशियाचे भूसामरिक महत्व स्पष्ट करा.
 - २) व्हीएटनामच्या विभजनाची कारणे थोडक्यात लिहा.
 - ३) ईराक-ईराणच्या संघर्षाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
 - ४) ‘इस्त्राएलच्या निर्मितीचे पश्चिम आशियावर झालेले परिणाम’ चर्चा करा.
४. शंभर शब्दात टीपा द्या (कोणतेही चार) : २०
 - १) १९९०-९१ च्या आखाती युद्धाची कारणे.
 - २) ईराक-ईराण संघर्षाचे सामरिक पैलू.
 - ३) पॅलेस्टाईनबाबत आरंभची संकल्पना.
 - ४) अफगानिस्तानाचे भूसामरिक महत्व.
 - ५) अफगाणिस्तानच्या संघर्षाबाबत अमेरिकेचे धोरण.
 - ६) कॅम्प डेव्हीड करार.

[3709] – 7

M.A./M.Sc. (Part – II) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS – 8 : Indian Military History (Optional Paper)
(85 Pattern, Old Course)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

N.B. : 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in **20** words (**any ten**) : **20**

- 1) State the duration of Vedic period.
- 2) Define : “Military History”.
- 3) State the example of use of biological weapon during Ramayana period.
- 4) What do you mean by Rajput ?
- 5) What do you mean by Empire ?
- 6) When and between whom the battle of Hydaspus it was fought ?
- 7) What was the another name of Kautilya ?
- 8) What do you know about plain of Panipat ?
- 9) State the duration of Sultanate period.
- 10) Which weapon was the especiality of Mughals ?
- 11) When and where the coronation of Shivaji it was organised ?
- 12) What do you know about Ahmed Shaha Abdali ?
- 13) What was the result of third Anglo-Maratha war ?

2. Answer in **50** words (**any two**) : **10**

- 1) Explain the significance of Battle of Hydaspus in the context of Indian military history.
- 2) Write in brief merits of Rajputs.
- 3) Explain an impact of Battle of Somnath on contemporary India.
- 4) Write few lines on “Khanaji Angre”.

P.T.O.

3. Answer in **150** words (**any two**) :

20

- 1) Highlight on the causes of defeat of Porus at the Battle of Hydaspus (Jhelum).
- 2) Explain in detail “Rajput Military System”.
- 3) Write a note on I-Bajirao Peshwa as a military leader.
- 4) Explain the Kautilyas philosophy of war in detail.

4. Answer in **500** words (**any two**) :

30

- 1) Describe in detail the third battle of Panipat.
- 2) Explain the Maratha Military system under the leadership of Shivaji.
- 3) Highlight on “Military Reforms” introduced by Allauddin Khiliji during Sultanate period.
- 4) Explain in detail the First Anglo-Maratha War.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. २० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दहा) :

२०

- १) वैदीक कालखंड नमूद करा.
- २) लष्करी इतिहासाची व्याख्या द्या.
- ३) रामायण काळात जैविक शस्त्र वापरल्या बाबतचे उदाहरण द्या.
- ४) राजपूत म्हणजे काय ?
- ५) साम्राज्य म्हणजे काय ?
- ६) हिडॉस्पसची लढाई (झेलम) केंव्हा व कोणात लढली गेली ?
- ७) कौटील्याचे दुसरे नाव कोणते ?
- ८) पाणिपतच्या मैदाना विषयी आपणास काय माहिती आहे ?

९) सुलतान कालखंड नमूद करा.

१०) मोगलांचे कोणते शस्त्र ही त्यांची विशेषता होती ?

११) शिवाजींचा राज्याभिषेक केव्हा व कोठे झाला ?

१२) अहमदशाहा अब्दाली विषयी आपणास काय माहिती आहे ?

१३) तिसऱ्या ब्रिटीश-मराठा युद्धाचा काय परिणाम झाला ?

२. ५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) :

१०

१) भारतीय लष्करी इतिहासाच्या संदर्भात हिडॅस्पस (झेलम) व्या लढाईचे महत्त्व स्पष्ट करा.

२) राजपुतांचे गुण थोडक्यात लिहा.

३) सोमनाथच्या लढाईचे तत्कालीन भारतावर आलेले परिणाम स्पष्ट करा.

४) कान्होजी आंग्रे यांच्या विषयी थोडक्यात लिहा.

३. १५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) :

२०

१) हिडॅस्पस (झेलम) व्या लढाईत पोरसच्या झालेल्या पराभवाच्या कारणांवर प्रकाश झोत टाका.

२) राजपूत सैन्य पद्धती सविस्तर स्पष्ट करा.

३) “पहिला बाजीराव पेशवा एक लष्करी नेता ” यावर टिपण लिहा.

४) कौटील्याचे युद्ध तत्वज्ञान सविस्तर स्पष्ट करा.

४. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) :

३०

१) पाणिपतच्या तिसऱ्या लढाईचे सविस्तर वर्णन करा.

२) शिवाजींच्या नेतृत्वातील मराठा सैन्य पद्धती सविस्तर स्पष्ट करा.

३) सुलतान कालखंडात अल्लाउद्दीन खीलजी यांनी केलेल्या लष्करी सुधारणांवर प्रकाश झोत टाका.

४) पहिले ब्रिटीश-मराठा युद्ध सविस्तर स्पष्ट करा.

[3709] – 104

M.A./M.Sc. (Semester – I) (2008 Pattern) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS-104 : National Security (Compulsory) (New)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

*N.B. : i) All questions are compulsory.
ii) Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**

Define National power and discuss its importance in international politics.

OR

Discuss major sources of National power and its relation with National security.

2. Answer **any one** in **500** words : **20**

Examine problems of India's internal security and the role of the state.

OR

Write a critical note on recent trends in India - Pakistan relations with special focus on terrorism.

3. Answer **any two** in 250 words each : **20**

a) Write a note on the relation between diplomacy and Foreign policy.

b) Is international peace possible through disarmament ? Discuss.

c) What are the conditions essential for successfully working of the system of collective security under U.N. charter ? Discuss.

d) Establish relations between National Interest and Defence policy.

4. Write short notes (**any four**) : **20**

a) SAARC

b) India and the world order

c) India and Russia (post 1990-91)

d) Balance of power

e) Common security

f) India's Nuclear Policy.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
 - १) राष्ट्रीय शक्ती “व्याख्या देऊन आंतरराष्ट्रीय राजकारणातील व्याचे असलेले महत्व” याबाबत चर्चा करा.
 - किंवा
 - २) “राष्ट्रीय शक्तीचे” प्रमुख उगमस्तोत्रे याबाबत चर्चा करून त्याचा राष्ट्रीय सुरक्षेशी आसलेला संबंध स्पष्ट करा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एका) : २०
 - १) भारताच्या अंतर्गत सुरक्षेच्या समस्यांचे परीक्षण करून त्यातील राज्यांची भूमिका स्पष्ट करा.
 - किंवा
 - २) “दहशतवादाची समस्या” केंद्रस्थानी ग्रहण करून भारत - पाक संबंधावर टिकात्मक टीपण लिहा.
३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०
 - १) राजनत्र आणि परराष्ट्र धोरण यातील संबंधावर टीपण लिहा.
 - २) निशस्त्रीकरणाद्वारे अन्तरराष्ट्रीय शांतता प्रस्थापित करणे खव्य आहे का ? चर्चा करा.
 - ३) संयुक्त राष्ट्रांच्या अधिपत्याखाली सामुहीक सुरक्षेची कल्पना यशस्वी होण्यासाठी कोण काणात्या गोष्टी आवश्यक आहेत ? चर्चा करा.
 - ४) राष्ट्रीय हीत आणि संरक्षण धोरण यातील संबंध स्पष्ट करा.
४. १०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही चार) : २०
 - १) सार्क
 - २) भारत आणि जागतिकव्यवस्थ
 - ३) १९९०-९१ तलरचे भारत - एशिया संबंध
 - ४) सप्तासंतुलन
 - ५) सामान्य सुरक्षा
 - ५) भारताचे आवीक धोरण

[3709] – 202

M.A./M.Sc. (Sem. II) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES (2008 Pattern)
DS-202 : Defence Organisation of India
(Compulsory) (New)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

*N.B. : i) All questions are **compulsory**.
ii) Figures to the **right** indicate marks.*

1. Answer **any one** of the following within **500** words : **20**
 - 1) Do you think that Defence Technology Council is applying indigenous technology to our defence needs ? Give your opinions.
 - 2) How cabinet committee on security works ? Explain its role, functions and important decisions since 2001.
2. Answer **any one** of the following within **500** words : **20**
 - 1) How well the Ex-servicemen can be rehabilitated ? Discuss your plan and suggestions.
 - 2) Write an essay on National Security Council.
3. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : **20**
 - 1) Explain the role of National Security Advisor.
 - 2) Discuss the functions of Dept. of Defence Production.
 - 3) Explain about Integrated Defence Staff.
 - 4) What are the recommendations of Kargil Review Committee ? Explain.
4. Write short notes on **any four** of the following within **100** words **each** : **20**
 - 1) Defence Procurement Board.
 - 2) Defence Production Board.
 - 3) Defence Research and Development Board.
 - 4) Rashtriya Rifles.
 - 5) Intelligence Bureau.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
- १) आपल्या संरक्षणाच्या गरजा पूर्ण करण्यासाठी संरक्षण तंत्रज्ञान मंडळ इन्डीजिनिअस, टेकना लॉजीचा वापर करते असे आपणास वाप्ते का ? आपले मत नोंदवा.
 - २) सुरक्षासंबंधित कामकाजाबाबत कॅबिनेट कमिटीची भूमिका, कार्ये आणि २००१ पासूनचे महत्वपूर्ण निर्णय याबाबत चर्चा करा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
- १) माजी सैनिकांचे पुर्नवसन उत्तमप्रकारे कसे करता येईल ? थाबद्दल आपले नियोजन आणि सूचना बाबत चर्चा करा.
 - २) “राष्ट्रीय सुरक्षा मंडळ” यावर निबंध लिहा.
३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०
- १) राष्ट्रीय सुरक्षा सळ्ळागाराची भूमिका स्पष्ट करा.
 - २) संरक्षण उत्पादन विभागाच्या कार्याबाबत चर्चा करा.
 - ३) इन्टीग्रेटेड डिफेंस स्टाफ थोडक्यात स्पष्ट करा.
 - ४) कारगिल रिव्ह्यूव कमिटीच्या कोण-कोणत्या शिफारसी आहेत ? स्पष्ट करा.
४. १०० शब्दात टीपा द्या (कोणतेही चार) : २०
- १) डिफेंस प्रोक्युअरमेंट बोर्ड.
 - २) डिफेंस प्राडक्शन बोर्ड.
 - ३) डिफेंस रिसर्च अँड डेव्हलपमेंट बोर्ड.
 - ४) राष्ट्रीय रायफलस्
 - ५) इन्टीलीजन्स ब्युरो.

[3709] – 203

M.A./M.Sc. (Semester – II) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS-203 : Indian Military History (2008 Pattern) (New Course)
(Compulsory)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B.: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
 - 1) What do you mean by Military History ? How it is, different than general history ? Explain.
 - 2) Describe the military system and art of war during Ramayana and Mahabharata period.
2. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
 - 1) Explain the various causes of revolt of 1857 in detail.
 - 2) How far the “Battle of Sobraon” it was decisive battle for Sikh as well as British ? Justify your answer.
3. Answer in **250** words (**any two**) : **20**
 - 1) Write in brief a conflict between Prathviraj Chauhan and Mohammad Ghori.
 - 2) Write in short implications of third Anglo-Maratha war on contemporary Maharashtra.
 - 3) Explain the efforts of Indianisation of Indian Army.
 - 4) Explain the merits of Mansabdar system of Mughals.
4. Write a short notes in **100** words (**any four**) : **20**
 - 1) Concept of Kshatriya.
 - 2) Demerits of Rajputs.
 - 3) Porus as a patriotic king.
 - 4) Significance of battle of Hydaspus (Jhelum 326 B.C.) in Indian context.
 - 5) Causes of Anglo-Maratha Conflict.
 - 6) Military reforms by Ghiasuddin Balban.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
 - १) लष्करी इतिहास म्हणजे काय ? सामान्य इतिहासापेक्षा लष्करी इतिहास हा कशा प्रकारे वेगळ असतो ? स्पष्ट करा.
 - २) “रामायण-महाभारत कालखंडातील सैन्य पद्धती व युद्ध कला” – सविस्तर वर्णन करा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
 - १) इ.स. १८५७ च्या उठावाची (बंडाची) विविध कारणे स्पष्ट करा.
 - २) सोबरावची लढाई शीख व ब्रिटीशांसाठी कशाप्रकारे “निर्णायक” लढाई ठरली ? समर्पक उत्तर लिहा.
३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०
 - १) पृथ्वीराज चौव्हाण व मोहम्मंद धौरी यांच्यातील संघर्षाबाबत थोडक्यात लिहा.
 - २) तत्कालीन महाराष्ट्रावर तिसऱ्या ब्रिटीश-मराठा युद्धाचे झालेले परिणाम थोडक्यात लिहा.
 - ३) भारतीय सैन्याचे भारतीयकरण करण्यासाठी करण्यात आलेले प्रयत्न स्पष्ट करा.
 - ४) मोगलांच्या मनसबदार पद्धतीचे गुण स्पष्ट करा.
४. १०० शब्दात टीपा द्या (कोणतेही चार) : २०
 - १) क्षत्रिय – संकल्पना स्पष्ट करा.
 - २) राजपुताचे दोष.
 - ३) पोरस एक देशभक्त-स्वाभिमानी राजा.
 - ४) भारताच्या संदर्भात झलम (हिड्यासपस) च्या लढाईचे महत्त्व.
 - ५) ब्रिटीश-मराठा संघर्षाची कारणे.
 - ६) घियासुद्दीन बलबानने केलेल्या लष्करी सुधारणा.

[3709] – 204

M.A./M.Sc. (Semester – II) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS-204 : Research Methodology (New)
(2008 Pattern) (Compulsory)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

*N.B. : i) All questions are **compulsory**.
ii) Figures to the **right** indicate **full** marks.*

1. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
 - 1) Why research is conducted ? Also, discuss the characteristics and significance of social research.
 - 2) What is conceptualisation ? Also discuss the steps in conceptualisation of problems.
2. Answer **any one** of the following questions within **500** words : **20**
 - 1) Discuss the significance of applied research.
 - 2) Discuss the significance of pure research.
3. Answer **any two** of the following within **250** words each : **20**
 - 1) Explain the sources of stating a problem.
 - 2) What should be included in Research proposal ? Discuss.
 - 3) Discuss the rationale of writing a research report.
 - 4) Give suggestions for constructing a good questionnaire.
4. Write short notes on **any four** of the following within **100** words each : **20**
 - 1) Advantages of scientific methods
 - 2) Advantages of personal interview
 - 3) Hypothesis
 - 4) Research Design
 - 5) Sampling
 - 6) Primary Data.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
 - १) संशोधन का केले जाते ? सामाजिक संशोधनची वैशिष्ट्ये आणि महत्व याबाबत चर्चा करा.
 - २) कन्सप्युलायजेशन म्हणजे काय ? ते सांगून कन्सप्युलायजेशन ऑफ प्राबलेमच्या विविध पायऱ्या (टप्पे) बाबत चर्चा करा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
 - १) अपलाईड रिसर्चच्या महत्वाबाबत चर्चा करा.
 - २) प्युअर रिसर्चच्या महत्वाबाबत चर्चा करा.
३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०
 - १) समस्या निश्चीत करण्यासंबंधीच्या उगमस्तोत्राविषयी चर्चा करा.
 - २) रिसर्च प्रापोजल मध्ये कोणकोणत्या गोष्टींचा समावेश असला पाहिजे ? चर्चा करा.
 - ३) रॅशनल ऑफ रायटींगरिसर्च रिपोर्ट बाबत चर्चा करा.
 - ४) आम प्रश्नावली तयार करण्यासाठी सूचनावली सादर करा.
४. १०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही चार) : २०
 - १) वैज्ञानिक पद्धतीचे लाभ
 - २) वैयक्तिक मुलाखतीचे लाभ
 - ३) गृहीतके
 - ४) संशोधन आराखडा
 - ५) नमुने (सॅम्पलींग)
 - ६) प्राथमरी डाटा (प्राथमिक माहिती)

[3709] – 302

M.A./M.Sc. (Semester – III) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS- 302 : Science, Technology and National Security
(Compulsory) (2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

- N.B. : 1) All questions are **compulsory**.*
*2) Figures to the **right** indicate **marks**.*
*3) **Each** question carry **equal** marks.*

1. Answer in **500** words (**any one**) : **20**

Describe the relationship between Military Technology and National Security.

OR

Examine an impact of technologies on Military Doctrine.

2. Answer in **500** words (**any one**) : **20**

Discuss an application of technologies to Border Management .

OR

Explain an application of new technologies to Internal Security Management.

3. Answer in **250** words.(**any two**) **20**

- a) Explain the science as a factor in social change.
- b) Discuss the principles of conservation of energy.
- c) Describe the role of information technology in warfare.
- d) Explain an application of technology in communication.

P.T.O.

4. Answer in **100** words (**any four**) :

20

- a) Application of technology to Intelligence
- b) Biotechnology and National Security
- c) Missile Technology
- d) Peaceful uses of 'Nuclear Energy'
- e) Dual use of Technology
- f) Transportation and National Security.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दांत उत्तरे द्या (कोणतेही एक)

२०

१) लष्करी तंत्रज्ञान आणि राष्ट्रीय सुरक्षा यातील संबंधाचे वर्णन करा.

किंवा

२) “लष्करी तत्त्वप्रणालीवर तंत्रज्ञानाचे झालेले विविध परिणाम” परीक्षण करा.

२. ५०० शब्दांत उत्तरे द्या (कोणतेही एक):

२०

१) सीमासुरक्षा व्यवस्थापनात तंत्रज्ञानाचे विविध उपयोग- चर्चा करा.

किंवा

२) अंतर्गत सुरक्षा व्यवस्थापनात नवनवीन तंत्रज्ञानाचे उपयोग स्पष्ट करा.

३. २५० शब्दांत उत्तरे द्या (कोणतेही दोन)

२०

- १) विज्ञान-सामाजिक परिवर्तनातील एक घटक म्हणून स्पष्ट करा.
- २) कॉन्झर्व्हेशन ऑफ एनर्जीच्या तत्वांबाबत चर्चा करा.
- ३) युद्धपद्धतीत माहिती व तंत्रज्ञानाच्या भूमिकेचे वर्णन करा.
- ४) संपर्क व्यवस्थेतील तंत्रज्ञानाचे उपयोग स्पष्ट करा.

४. १०० शब्दांत उत्तरे द्या (कोणतेही चार)

२०

- १) इंन्टीलीजनस्साठी तंत्रज्ञानाचे विविध उपयोग
- २) जैविक तंत्रज्ञान आणि राष्ट्रीय सुरक्षा
- ३) क्षेपणास्त्र तंत्रज्ञान
- ४) अणुऊर्जेचे शांततामय कार्यासाठी असणारे उपयोग
- ५) द्वि उपयुक्तता तंत्रज्ञान
- ६) वहातूक-दळणवळण यंत्रणा व राष्ट्रीय सुरक्षा.

[3709] – 304

M.A./M.Sc. (Sem. – III) (Optional) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES (2008 Pattern)
DS-304 : Evolution of Strategic Thoughts (Pre 1945)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

- N.B. :** 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate marks.*
3) *All Questions carry equal marks.*

1. Answer in **500** words (**any one**) : (20)

1. Explain the Kautilya's contribution to the Art of Warfare.

OR

2. What were the contribution of Machiavelli to the concept of warfare ? Explain.

2. Answer in **500** words (**any one**) : (20)

1. Discuss an impact of the American civil war on the warfare.

OR

2. Write a note on mechanised warfare and Blitzkrieg Technique.

3. Answer in **250** words (**any two**) : (20)

a) Explain the role of ideology in evolution of strategic thought.

b) Discuss the main thought of Alfred von Schlieffen.

c) Explain the strategic thought of M.B.Frunze.

d) Write a note on Air-power from 1914-1945.

4. Answer in **100** words (**any four**) : (20)

a) Sun-Tzu

b) Karl-von clausewitz.

c) French colonial warfare

d) Doctrine of offensive.

e) Liddle Heart

f) Period of Armed peace : 1871-1914.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : (२०)

१) कौटिल्याने युद्धकलेबाबत केलेले योगदान स्पष्ट करा.

किंवा

२) युद्धपद्धतीच्या संकल्पनेबाबत मॅकेव्हॅलीने केलेले योगदान स्पष्ट करा.

२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : (२०)

१) अमेरिकेच्या नागरी युद्धाचा “युद्धपद्धतीवर” झालेल्या परिणामाची चर्चा करा.

किंवा

२) “मॅकेनाईज्ड वॉरफेअर आणि ब्लिट्झ क्रीज तंत्र” यावर टिपण लिहा.

३. २५० शब्दांत उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : (२०)

१) सामरिक विचाराच्या उत्क्रांतीत विचारधारेची भूमिका स्पष्ट करा.

२) अलफ्रेड व्होन स्कायफेन च्या प्रमुख विचारांबाबत चर्चा करा.

३) एम.बी.फ्रन्झ यांचे सामरिक विचार स्पष्ट करा.

४) “१९१४-१९४५ ह्या कालखंडातील हवाईशक्ती” यावर टिपण लिहा.

४. १०० शब्दांत उत्तरे द्या (कोणतेही चार) : (२०)

१) सुन त्झु

२) कार्ल -व्होन क्लाजविट्झ

३) फ्रान्सची वसाहत युद्धपद्धती

४) आक्रमणाची तत्वप्रणाली

५) लिडल हार्ट

६) शस्त्रसंधीचेपर्व - १८७१-१९१४.

[3709] – 307

M.A./M.Sc. (Semester – III) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS-307 : Internal Security and Role of the state
(2008 Pattern) (Optional Paper)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

*N.B. : 1) All questions are **compulsory**.
2) Figures to the **right** indicate **full** marks.
3) All questions carry **equal** marks.*

1. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
 - 1) Write a note on issues and perspective of internal security of India.

OR

 - 2) Discuss sources of conflict to the political institution in India.
2. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
 - 1) Write a note on internal security problems of India with reference to developmental issues including SEZ.

OR

 - 2) Examine internal security problems in the North-East region of India.
3. Answer in **250** words (**any two**) : **20**
 - a) Explain ethnic identity and civil society.
 - b) Discuss self determination and internal security.
 - c) Write a note on Kashmir problem.
 - d) Explain new security perspective with reference to terrorist attack in Mumbai.
4. Answer in **100** words (**any four**) : **20**
 - a) Role of media and security
 - b) Role of civil society and security
 - c) Elements of state
 - d) Economic dimension and security
 - e) Caste issues and India's internal security
 - f) Naxalite problem.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

३) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) :

२०

१) भारतातील अंतर्गत सुरक्षेबाबतच्या समस्या व त्याचे भवितव्य यावर टिपण लिहा.

किंवा

२) “भारतातील राजकीय संस्थेच्या (सत्तेच्या) संघर्षाची उगमस्तोत्रे” सविस्तर चर्चा करा.

२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) :

२०

१) विशेष आर्थिक श्रेत्रा (सेझ) सह विकासकार्यक्रमाचा संदर्भ देऊन भारताच्या अंतर्गत सुरक्षेबाबतच्या समस्या यावर टिपण लिहा.

किंवा

२) भारताच्या उत्तर - पूर्व प्रांतांत (प्रदेशात) असलेल्या अंतर्गत सुरक्षेच्या समस्यांचे परिक्षण करा.

३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) :

२०

१) वांशिक ओळख व नागरी समाज स्पष्ट करा.

२) “स्वनिर्णयाचा हक्क आणि अंतर्गत सुरक्षा” चर्चा करा.

३) काश्मीर समस्या यावर टिपण लिहा.

४) मुंबईवरील दहशतवादी आक्रमणाच्या संदर्भानुसार सुरक्षेबाबत चा नवीन दृष्टीकोन स्पष्ट करा.

४. १०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही चार) :

२०

१) प्रसार माध्यमांची भूमिका आणि सुरक्षा

२) सुरक्षा आणि नागरीसमाजाची भूमिका

३) राज्याचे घटक

४) सुरक्षा आणि आर्थिक पैलू

५) जातीयवादाबाबतच्या समस्या आणि भारताची अंतर्गत सुरक्षा

६) नक्षलवादाची समस्या.

[3709] – 4

M.A./M.Sc. (Part – I) (Compulsory Course) Examination, 2010
(85 Pattern) (Old Course)
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS-4 : Geopolitics and Military Geography

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in **20** words (**any ten**) : **20**

- 1) Define “Nationalism”.
- 2) What do you understand by “Geopolitics” ?
- 3) State the meaning of “Nation”.
- 4) When and by whom the theory of Heartland it was presented ?
- 5) What do you understand by “Amphibious operation” ?
- 6) State any two geographical factors affecting on Air warfare.
- 7) Define “sea power”.
- 8) What do you understand by “Land Power” ?
- 9) By whom the theory of sea power it was presented ?
- 10) In which Indian state the bottleneck of India is located ?
- 11) In which Indian state the LOC is located ?
- 12) Define “Logistics”.
- 13) State the meaning of “Four Dimensional World”.

2. Answer in **50** words (**any two**) : **10**

- 1) Write in brief the methods of colonialism.
- 2) Explain in brief territory as a factor of geopolitics.
- 3) Explain in short the concept of logistics.
- 4) Write in short impact of geography on land warfare.

P.T.O.

3. Answer in **150** words (**any two**) :

20

- 1) Write in detail the causes of resurgents of nationalism in Asia.
- 2) Highlight on defence problems of Indo-Pak border from military geography point of view.
- 3) Explain in detail the resources of logistics.
- 4) Evaluate the present relationship between possibilism and determinism.

4. Answer in **500** words (**any two**) :

30

- 1) How geographical factors affecting on Air warfare ?
- 2) Assess the geopolitical thoughts of Karl Haushoffer.
- 3) Highlight on “Basic elements required for creation of State”.
- 4) Explain the rewards and motives of colonialism.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. २० शब्दांत उत्तरे द्या (कोणतेही दहा) :

२०

- १) राष्ट्रवाद व्याख्या द्या.
- २) भूराजनिती म्हणजे काय ?
- ३) “राष्ट्र” अर्थ लिहा.
- ४) मर्मभूमीचा सिद्धान्त केव्हा आणि कोणी मांडला ?
- ५) ॲम्पीबिअस ऑपरेशन म्हणजे काय ?
- ६) हवाई युद्धपद्धतीवर परिणाम करणारे कोणतेही दोन भौगोलीक घटक नमूद करा.
- ७) “सागरी शक्ती” व्याख्या द्या.
- ८) जमिनीवरील सत्ता ! (शक्ती) याचा कोणता अर्थ आपणास माहीती आहे ?
- ९) सागरीसत्तेचा सिद्धान्त कोणी मांडला ?
- १०) भारताच्या कोणत्या राज्याशी इंडोपाक बॉटल नेक संकट आहे ?
- ११) भारताच्या कोणत्या राज्याशी एल.ओ.सी. संकट आहे ?
- १२) पुरवठा व्यवस्थापन व्याख्या द्या.
- १३) फोर डायमेंशनल वर्ल्ड अर्थ लिहा.

२. ५० शब्दांत उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) :

१०

- १) वसाहत वादाच्या पद्धती थोडक्यात लिहा.
- २) “भूप्रदेश”, भूराजनितीचा एक घटक म्हणून स्पष्ट करा.
- ३) पुरवठा व्यवस्थेची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ४) भूगोळाचा जमीनीवरील युद्धावर होणारा परिणाम थोडक्यात लिहा.

३. १५० शब्दांत उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) :

२०

- १) आशियाखंडातील राष्ट्रवादाच्या पुनर्उदथाची कारणे सविस्तर स्पष्ट करा.
- २) लष्करी भूगोळाच्या दृष्टीकोनातून भारत-पाक सीमेवरील संरक्षण विषयक समस्यावर प्रकाशझोत टाका.
- ३) पुरवठा व्यवस्थेची उगमस्तोत्रे सविस्तर स्पष्ट करा.
- ४) पॉसिबिलिझम आणि डिटरमिनिझम यातील अस्तीत्वात असलेल्या सध्या परिस्थितीचे मूल्यमापन करा.

४. ५०० शब्दांत उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) :

३०

- १) हवाई युद्धावर भौगोलीक घटक कशा प्रकारे प्रभाव पाडत असतात ?
- २) कार्ल हुशाफर यांच्या भूराजनैतिक विचारांचे परीक्षण करा.
- ३) राज्य निर्मितीसाठी आवश्यक असणाऱ्या मूलभूत घटनांवर प्रकाशझोत टाका.
- ४) वसाहत वादाचे काम आणि हेतू स्पष्ट करा.

[3709] – 401

M.A./M.Sc. (Semester – IV) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS-402 : Indian Maritime Security (2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: i) *All questions are compulsory.*
ii) *Figures to the right indicate marks.*

1. Answer **any one** in **500** words : **20**
Examine rights and duties of the coastal states.
OR
Discuss the law of the sea and maritime environment.
2. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
Examine the role of Indian Navy during peace time.
OR
Discuss the role of Merchant Navy in the economy of the country.
3. Answer **any two** in **250** words : **20**
 - a) What is maritime fixed assets ? Examine the role of fixed assets in the contribution of national power.
 - b) Examine maritime security in the Indian Ocean.
 - c) Discuss new challenges to maritime security.
 - d) Write a note on maritime dimensions and new world order.
4. Write short notes (**100** words) (**any four**) : **20**
 - a) Exclusive Economic Zone (EEZ).
 - b) Functions of Coast-Guard.
 - c) Submarine operations and maritime security.
 - d) New threats to maritime security.
 - e) Elements of ISPS Code.
 - f) Miscellaneous security measures.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना: १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०

सागरकिनारी असलेल्या राज्याची कर्तव्ये आणि हक्कांचे परिक्षण करा.

अथवा

सागरी पर्यावरण आणि समुद्राबाबतचे नियम चर्चा करा.

२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०

शांतताकाळातील भारतीय नाविकदळाच्या भूमिकेचे परिक्षण करा.

अथवा

देशाच्या अर्थव्यवस्थेतील मर्चेंट नेव्हीच्या भूमिकेबाबत चर्चा करा.

३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०

१) सागरी स्थावर मालमत्ता म्हणजे काय ? ते सांगुन राष्ट्रीय शक्तीच्या संदर्भात सागरी स्थावर मालमत्तेच्या योगदानाचे परिक्षण करा.

२) हिन्दी महासागरातील सागरीसुरक्षेचे परिक्षण करा.

३) सागरी सुरक्षे समोरीळ नवीन आव्हानाबाबत चर्चा करा.

४) नवीन जागतिक अर्थव्यवस्था आणि सागरी पैकू यावर टिपण लिहा.

४. १०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही चार) : २०

१) आर्थिक निर्बंध क्षेत्र (ई.ई.झेड.)

२) तटरक्षक दळाची कार्ये

३) सागरी सुरक्षा आणि पाणबुडीची कारवाई

४) सागरी सुरक्षेचे नवीन धोके.

५) आय.एस.पी.एस. कोड चे धरक

६) तात्पुरता-किरकोळ असे सुरक्षेचे उपाय.

[3709] – 402

M.A./M.Sc. (Sem. – IV) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES (2008 Pattern)
DS-403 : Disaster Management

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

*N.B. : i) All the questions are **compulsory**.
ii) Figures to the **right** indicate marks.*

1. Answer **any one** in **500** words : (20)
Explain role of Indian Navy and Coast Guard in disaster management.
OR
Discuss structure of National Disaster Response Force (NDRF) in India.
2. Answer **any one** in **500** words : (20)
Write a note on role of military and B.S.F. in disaster.
OR
Analyse strategic planning process of disaster management.
3. Answer **any two** in **250** words : (20)
 - a) Write a note on Rehabilitation Programme.
 - b) Discuss Community participation at various stages of disaster.
 - c) Describe principles of disaster management.
 - d) Explain role of remote sensing in disaster management.
4. Write short notes on **any four** : (20)
 - a) Types of disaster.
 - b) Various causes of disaster.
 - c) Resource management.
 - d) Role of C.R.P.F in disaster management.
 - e) Disaster Management and Rehabilitation.
 - f) National Disaster Management Bureau (NDMB).

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : (२०)

१) आपत्ती व्यवस्थापनातील भारतीय नौदळ आणि तटरक्षकदलाची भूमिका स्पष्ट करा.

किंवा

२) “भारतातील नॅशनल डिझास्टर रिसपॉन्स फोर्स” रचनेबाबत चर्चा करा.

२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : (२०)

१) आपत्तीच्या दरम्यान लष्कर आणि सीमा सुरक्षादलाची भूमिका यावर टिपण लिहा.

किंवा

२) आपत्ती व्यवस्थापनाबाबतच्या सामरिक नियोजन प्रक्रियेचे विश्लेषण करा.

३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : (२०)

१) पुनर्वसनाचा कार्यक्रम यावर टिपण लिहा.

२) आपत्ती दरम्यान सामान्य जनतेच्या विविध टप्प्यांतील सहभागाबाबत चर्चा करा.

३) आपत्ती व्यवस्थापनाची तत्वे वर्णन करा.

४) आपत्ती व्यवस्थापनातील रिमोट सेन्सींगची भूमिका स्पष्ट करा.

४. १०० शब्दात उत्तर द्या (कोणतेही चार) : (२०)

१) आपत्तीचे विविध प्रकार

२) आपत्तीचे विविध कारणे

३) साधनसंपत्ती व्यवस्थापन

४) आपत्ती व्यवस्थापनातील केंद्रीय राखीव पोलीस दळाची भूमिका

५) आपत्ती व्यवस्थापन आणि पुनर्वसन

६) नॅशनल डिझास्टर मॅनेजमेन्ट ब्युरो.

[3709] – 6

M.A./M.Sc. (Part – II) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES (85 Pattern)
DS – 6 : Science, Technology and National Security

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B. : i) All questions are **compulsory**.
ii) Figures to the **right** indicate marks.*

1. Answer in **20** words (**any 10**) : **(2×10=20)**

- 1) Define 'Science'.
- 2) Define 'Technology'.
- 3) Define 'National Security'.
- 4) What is 'Industrial Revolution' ?
- 5) Introduce 'Nuclear Age'.
- 6) What is 'Electronics' ?
- 7) Define 'Computers'.
- 8) What is 'Artificial Intelligence' ?
- 9) Define 'Ferrous Metals'.
- 10) Define 'Non-Ferrous Metals'.
- 11) What is 'Radio' ?
- 12) What is the concept of 'Internal Combustion Engine' ?
- 13) Define 'High Energy Physics'.

P.T.O.

2. Answer in **50** words (**any 2**) : (5×2=10)
- 1) Explain the applications of electricity.
 - 2) Explain the applications of nuclear energy in peace.
 - 3) Write a note on Strategic Defence Initiative.
 - 4) Write about technologies in First World War.
3. Answer in **150** words (**any 2**) : (10×2=20)
- 1) Discuss the technologies used in Second World War.
 - 2) Explain about Scientific Policy Resolution.
 - 3) Explain about Industrial Policy Resolution.
 - 4) Write the significance of Transportation.
4. Answer in **500** words (**any 2**) : (15×2=30)
- 1) How science is a factor in national security ? Discuss.
 - 2) Explain the concept, nature and scope of National Missile Defence.
 - 3) Write an essay on scope and application of Biotechnology.
 - 4) Discuss the contributions of Information Technology in national security and development.

मराठी रूपांतर

सूचना: १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. २० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दहा) : (२×१०=२०)
- १) विज्ञान व्याख्या द्या.
 - २) तंत्रज्ञान व्याख्या द्या.

- ३) राष्ट्रीय सुरक्षा व्याख्या द्या.
- ४) औद्योगिक क्रांती म्हणजे काय ?
- ५) अण्वीक युग म्हणजे काय ?
- ६) इलेक्ट्रॉनिक्स म्हणजे काय ?
- ७) संगणक व्याख्या द्या.
- ८) आर्टीफिशियल इन्टीलीजन्स म्हणजे काय ?
- ९) फिर्स मेटल व्याख्या द्या.
- १०) नॉन फिर्स मेटल व्याख्या द्या.
- ११) रेडिओ म्हणजे काय ?
- १२) इंटरनल कॅम्बुशन इंजिन म्हणजे नेमके काय ?
- १३) “हाय एनर्जी फिजिक्स” व्याख्या द्या.

२. ५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) :

(५×२=१०)

- १) इलेक्ट्रीसिटीचे उपयोग स्पष्ट करा.
- २) अण्वीक शक्तीचे विधायक कार्यासाठी होणारे उपयोग स्पष्ट करा.
- ३) स्ट्रेटेजिक डिफेन्स इनिशियेटीव्ह यावर छोटे टिपण तयार करा.
- ४) पहिल्या महायुद्धात वापरल्या गेलेल्या तंत्रज्ञानाविषयी थोडक्यात लिहा.

३. १५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) :

(१०×२=२०)

- १) दुसऱ्या महायुद्धात वापरल्या गेलेल्या तंत्रज्ञानाविषयी चर्चा करा.
- २) वैज्ञानिक धोरणा बाबतचा ठराव स्पष्ट करा.
- ३) औद्योगिक धोरणा बाबतचा ठराव स्पष्ट करा.
- ४) दळण-वळण-वहातूकीचे महत्व स्पष्ट करा.

४. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) :

(१५×२=३०)

- १) विज्ञान हा राष्ट्रीय सुरक्षेतील कशा प्रकारे एक घटक आहे ? चर्चा करा.
 - २) “नॅशनल मिसाईल डिफेन्स” संकल्पना, स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.
 - ३) जैविक तंत्रज्ञानाचे विविध उपयोग आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.
 - ४) राष्ट्रीय सुरक्षा आणि विकास कार्यक्रमातील माहिती व तंत्रज्ञानाच्या योगदानाबाबत चर्चा करा.
-

B/1/10/170

[3709] – 9

M.A./M.Sc. (Part – II) Examination, 2010
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS-10 : Regional Security in South Asia (Optional Paper)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

*N.B. : i) All questions are **compulsory**.
ii) Figures to the **right** indicate marks.*

1. Answer in **20** words (**any ten**) : **(2×10=20)**

- 1) Explain the meaning of non-violence.
- 2) Define ethnic conflict.
- 3) Explain the meaning of peaceful-co-existence.
- 4) What do you mean by determinants of Foreign policy ?
- 5) Define defence policy.
- 6) State the meaning of 'Equal security'.
- 7) Define diplomacy.
- 8) Explain the meaning of 'Core values'.
- 9) Define 'Terrorism'.
- 10) Define regional organisation.
- 11) What do you mean by strategic partnership ?
- 12) Explain the meaning of nuclear doctrine.
- 13) Define positive peace.

2. Answer in **50** words (**any two**) : **(5×2=10)**

- 1) Establish relationship between national interest and defence policy.
- 2) Discuss Foreign policy objectives of Bangladesh.
- 3) Explain Pakistan's Nuclear policy.
- 4) Describe Foreign policy objectives of Nepal.

P.T.O.

3. Answer in **150** words (**any two**) :

(10×2=20)

- 1) Discuss security challenges to South Asian security.
- 2) Write a note on India-SriLanka relations with special focus to Tamil issue.
- 3) Describe organisational structure of SAARC.
- 4) Explain South Asia in changing world-order.

4. Answer in **300** words (**any two**) :

(15×2=30)

- 1) Evaluate the role of Bangladesh in SAARC.
- 2) Explain the basic factors which determines Foreign policy of Pakistan.
- 3) Evaluate India's contribution towards building peace in South-Asia.
- 4) Examine Nepal as a buffer state. How does it help to maintain South Asian stability and security ?

मराठी रूपांतर

- सूचना : i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
ii) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. २० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दहा) :

(२×१०=२०)

- १) अहिंसा अर्थ लिहा.
- २) वांशिक संघर्ष व्याख्या द्या.
- ३) शांततामय सहअस्तित्व अर्थ लिहा.
- ४) परराष्ट्र धोरण निर्धारित करणारे घटक म्हणजे काय ?
- ५) संरक्षण धोरण व्याख्या द्या.
- ६) समान सुरक्षा अर्थ लिहा.
- ७) राजनय व्याख्या द्या.
- ८) कोअर व्हल्यू अर्थ लिहा.
- ९) दहशतवाद व्याख्या द्या.

- १०) प्रादेशिक संघटना व्याख्या द्या.
- ११) सामरिक भागीदारी म्हणजे काय ?
- १२) अण्वीक तत्व प्रणाली म्हणजे काय ?
- १३) सकारात्मक शांतता म्हणजे काय ?

२. ५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) :

(५×२=१०)

- १) राष्ट्रीय हित आणि संरक्षण धोरण यातील संबंध स्पष्ट करा.
- २) बांगला देशाच्या परराष्ट्र धोरणाच्या उद्दिष्टांची चर्चा करा.
- ३) पाकिस्तानचे अण्वीक धोरण स्पष्ट करा.
- ४) नेपालच्या परराष्ट्र धोरणाचे उद्दिष्टे स्पष्ट करा.

३. १५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन).

(१०×२=२०)

- १) दक्षिण आशियाच्या सुरक्षेला सुरक्षेची आव्हाने कोणती ? चर्चा करा.
- २) तमिली समस्याचा विशेष संदर्भ देऊन भारत-श्रीलंका संबंधावर टिपण लिहा.
- ३) सार्कची संघटनात्मक रचना स्पष्ट करा.
- ४) बदलत्या जागतिक व्यवस्थेत “दक्षिण आशियाचे” महत्व स्पष्ट करा.

४. ३०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन).

(१५×२=३०)

- १) सार्कमधील बांगलदेशाची भूमिका मूल्यमापन करा.
- २) पाकिस्तानचे परराष्ट्र धोरण निर्धारित करणारे घटक स्पष्ट करा.
- ३) दक्षिण आशियात शांतता वृद्धिगत होण्यासाठी भारताने केलेल्या योगदानाचे मूल्यमापन करा.
- ४) नेपालचे एक आघात शेषक राष्ट्र म्हणून परिक्षण करा व दक्षिण आशियात शांतता वस्थैर्य नांदण्यासाठी त्याची कशा प्रकारे मदत होते ? परिक्षण करा.